

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA GYVENTOJŲ TURTO IR PAJAMŲ DEKLARAVIMAS

2012 m. spalio 25 d. Nr. VA-P-60-11-14
Vilnius

Auditas atliktas vykdant 2011-12-07 pavedimą Nr. P-60-11

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Nomeda Poteliūnienė (grupės vadovė)
Birutė Giniotienė
Laura Ulkytė (2012-05-07 – 2012-07-03)
Rimgaudas Gamulis

Auditas pradėtas 2011-12-07
Auditas baigtas 2012-10-25

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Išvados	4
Rekomendacijos	5
Įžanga	7
Audito rezultatai	8
1. Ar aiški gyventojų turto ir pajamų deklaravimo paskirtis?	8
1.1. Daugiau kaip 15 metų vykstančio gyventojų turto ir pajamų deklaravimo tikslai teisės aktuose neapibrėžti	9
1.2. Nežinomas tikslus turtą ir pajamas deklaruoti privalančių gyventojų skaičius	12
2. Ar gyventojų turto ir pajamų deklaravimas administruojamas tinkamai?	13
2.1. Nepakankamai užtikrinamas popierinių deklaracijų duomenų saugumas AVMI	15
2.2. Turto ir pajamų deklaracijos ne visada tiksliai atspindi deklaruojančių asmenų turtą ir pajamas	19
2.2.1. Nepakankamas turto deklaracijų duomenų tikrinimas	19
2.2.2. Dalies gautų pajamų gyventojas neprivalo deklaruoti	21
2.2.3. Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos kontrolės trūkumai	22
2.3. Netikrinti turto deklaracijų duomenys naudojami priimant sprendimus dėl valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti, piniginės socialinės paramos ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo	24
3. Nepakankamai informatyvūs skelbiami deklaracijų duomenys apie gyventojų turtą ir pajamas	27
Priedai	31

SANTRAUKA

Turtą ir pajamas deklaruoja dalis Lietuvos gyventojų: turtą privalo deklaruoti gyventojai pagal įstatymu patvirtintą sąrašą, pajamas privaloma tvarka deklaruoja asmenys, deklaruojantys turtą, vykdantys individualią veiklą, gavę Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nurodytų pajamų ir kt. 2011 m. pabaigoje turėtą turtą deklaravo apie 99 tūkst. gyventojų. 2011 metais gautas pajamas deklaravo apie 810 tūkst. gyventojų.

Gyventojų turto ir pajamų deklaravimą administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija. Turtas deklaruojamas teikiant Valstybinei mokesčių inspekcijai metinę gyventojų (šeimos) turto deklaraciją, pajamos deklaruojamos teikiant metinę gyventojų pajamų deklaraciją. Turto ir pajamų deklaracijų duomenis Valstybinė mokesčių inspekcija teikia institucijoms funkcijoms vykdyti: Specialiųjų tyrimų tarnybai, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai, policijos komisariatams, teismams, Vyriausiajai rinkimų komisijai ir kt. Dalies gyventojų (17 pareigybių iš 56 turtą privalančių deklaruoti asmenų pareigybių) turto deklaracijų duomenis Valstybinė mokesčių inspekcija skelbia „Valstybės žiniuose“. Turto deklaracijų duomenys taip pat naudojami savivaldybėms ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyboms vertinant gyventojų turtą ir pajamas, jam kreipiantis dėl valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti, dėl piniginių socialinės paramos teikimo ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo.

Tarptautinėje praktikoje pabrėžiama turto ir pajamų deklaravimo svarba, užkertant kelią korupcijai ir neteisėtam praturtėjimui, didinant viešojo administravimo skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi, todėl labai svarbu, kad turto ir pajamų deklaravimas ne tik būtų administruojamas efektyviai, bet ir būtų pasiekti deklaravimui keliami tikslai. Atlikto audito tikslas – įvertinti, ar gyventojų turto ir pajamų deklaravimas yra efektyvus:

- ar aiški gyventojų turto ir pajamų deklaravimo paskirtis?
- ar gyventojų turto ir pajamų deklaravimas administruojamas tinkamai?
- ar viešai skelbiami turto ir pajamų deklaracijų duomenys yra informatyvūs?

Audito išvados suformuluotos įvertinus Pasaulio banko (bendradarbiaujant su Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuru) parengtas „Turto ir pajamų deklaravimo gaires“¹, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atliktą Rytų Europos ir Centrinės Azijos šalių viešųjų asmenų turto deklaravimo studiją², užsienio šalių patirtį, išanalizavus 2009–2011 m. turto ir pajamų deklaravimo administravimą Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir duomenų apie dalies asmenų deklaruojamą turtą, pajamas ir privačius interesus viešiniam.

¹ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs.

² OECD (2011), Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption.

Atlikdami auditą laikėmės nuostatos, kad audituojamieji ir kiti subjektai pateikė išsamią ir objektyvią informaciją, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

Audito apimtis ir metodai pateikti ataskaitos 1 priede.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame savo išvadas ir rekomendacijas.

Išvados

Esamas turto ir pajamų deklaravimas nesudaro sąlygų tam, kad būtų pasiekti tarptautinėje praktikoje turto ir pajamų deklaravimui keliami tikslai: užkirstas kelias neteisėtam praturtėjimui ir interesų konfliktui, didesnis viešojo administravimo skaidrumas ir visuomenės pasitikėjimas viešuoju sektoriumi, teisingas deklaruojančių asmenų turto ir pajamų pokyčių atspindėjimas.

1. Gyventojų pajamų ir turto deklaravimas vyksta daugiau kaip 15 metų, tačiau siektini tikslai teisės aktuose neapibrėžti. Nesant nustatytų tikslų, negalima įvertinti turto ir pajamų deklaravimo sistemos rezultatyvumo (1.1 poskyris).

2. Gyventojų turto deklaravimo įstatyme numatyta, kad Valstybinei mokesčių inspekcijai privaloma tvarka teikiami tik mažiau nei apie 40 proc. turtą privalančių deklaruoti gyventojų vardiniai sąrašai. Toks teisinis reglamentavimas apsunkina privalančių deklaruoti asmenų deklaravimo kontrolę (1.2 poskyris).

3. Metinės pajamų deklaracijos turinys ir forma labiau primena pajamų mokesčio deklaracijos turinį ir formą, nes gyventojas turi teisę nedeklaruoti dalies neapmokestinamų pajamų, todėl deklaracija neatspindi visų gyventojų gautų pajamų (2.2.2 skirsnis).

4. Valstybinė mokesčių inspekcija neturi galimybės patikrinti visų turto deklaracijų duomenų pagrįstumo. Netikrinti turto deklaracijų duomenys naudojami priimant sprendimus dėl valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti, dėl piniginės socialinės paramos ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo. Vadovaujantis tokiais turto deklaracijų duomenimis valstybės parama ir (ar) pagalba gali būti suteikta asmenims, faktiškai neturintiems į ją teisės (2.2.1 skirsnis, 2.3 poskyris).

5. Valstybinė mokesčių inspekcija, Vyriausioji rinkimų komisija ir Vyriausioji tarnybinės etikos komisija skelbia skirtingos formos ir turinio duomenis apie atskirų viešųjų asmenų grupių turtą ir (ar) pajamas. Skelbiami deklaracijų duomenys nepakankamai informatyvūs. Esama deklaravimo sistema nesudaro galimybės skelbti dalies visuomenei aktualių duomenų, nes jie nepateikiami turto ir pajamų deklaracijose (3 skyrius).

6. Popierinėse deklaracijose esančių duomenų saugumas apskričių valstybinėse mokesčių inspekcijose užtikrinamas nepakankamai, nes deklaruojantis asmuo ne visada identifikuojamas, deklaracijos užregistruojamos tik Deklaracijų tvarkymo skyriuje Druskininkuose, o numatytos priemonės, užtikrinančios popierinėse deklaracijose esančių duomenų apsaugą nuo atsitiktinio ar

neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo, yra nepakankamos (2.1 poskyris).

7. Popierinių deklaracijų apdorojimas, 2011 m. skaičiavimais, kainavo beveik tris kartus brangiau nei elektroninių; nustatyti paštu deklaraciją atsiuntusio asmens tapatybę nėra galimybės, todėl popierinių deklaracijų administravimas didina Valstybinės mokesčių inspekcijos sąnaudas ir nesudaro sąlygų užkirsti kelią naudotis kito asmens duomenimis, jam nežinant (2.1 poskyris).

8. Valstybinėje mokesčių inspekcijoje neatnaujinta Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos dokumentacija, nesukurta testinė aplinka, turinti visas Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos funkcijas, todėl Valstybinė mokesčių inspekcija negali užtikrinti tinkamos šios informacinės sistemos pakeitimų ir trūkumų šalinimo kontrolės (2.2.3 skirsnis).

9. Valstybinė mokesčių inspekcija negali užtikrinti visapusiškos Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos duomenų apdorojimo ir prieigos teisių valdymo kontrolės, nes neatliekamos periodinės informacinės sistemos duomenų apdorojimo, prieigos teisių suteikimo ir saugos procesų peržiūros, nepakankamai apribotos administratorių teisės ir apsaugomi šios informacinės sistemos audito įrašai. Neapibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos duomenų apdorojimo ir kokybės procesų rodiklių etalonai (2.2.3 skirsnis).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Nustatyti gyventojų turto ir pajamų deklaravimui keliamus tikslus ir peržiūrėti esamą gyventojų turto ir pajamų deklaravimo sistemą, įvertinant galimybę pasiekti nustatytus tikslus, bei priimti reikiamus sprendimus (1, 2, 3, 4 ir 5 išvados).

2. Įvertinti metinės gyventojų (šeimų) turto deklaracijos duomenų naudojimo, vertinant gyventojų turto ir pajamas, tikslingumą, gyventojams kreipiantis dėl valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti, piniginių socialinės paramos (4 išvada).

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos:

1. Siekiant užtikrinti popierinėse deklaracijose esančių duomenų saugumą ir sudaryti prielaidas efektyviam išteklių naudojimui:

1.1. pakeisti prašymų pervesti dalį sumokėto gyventojų pajamų mokesčio paramos gavėjams ir (ar) politinėms partijoms pateikimo Valstybinei mokesčių inspekcijai tvarką, panaikinant galimybę prašymus siųsti paštu (7 išvada);

1.2. patvirtinti priemones, skirtas apsaugoti popierinėse deklaracijose esančius duomenis nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito

neteisėto tvarkymo popierines deklaracijas administruojant apskričių valstybinėse mokesčių inspekcijose (6 išvada).

2. Siekiant stiprinti Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos kontrolės aplinką:

2.1. atnaujinti su šios informacinės sistemos kūrimu, sauga ir eksploatavimu susijusią dokumentaciją, apsibrėžti duomenų apdorojimo ir kokybės reikalavimus, sukurti šios informacinės sistemos testinę aplinką, turinčią visas informacinės sistemos darbinės funkcijas (8 išvada);

2.2. numatyti periodines duomenų apdorojimo, prieigos teisių suteikimo ir saugos procesų peržiūras, apriboti administratorių teises, suteikiant jiems galimybę tik taisyti klaidas ir diegti pakeitimus, o informacinės sistemos audito įrašus apsaugoti nuo bet kokių pakeitimų (9 išvada).

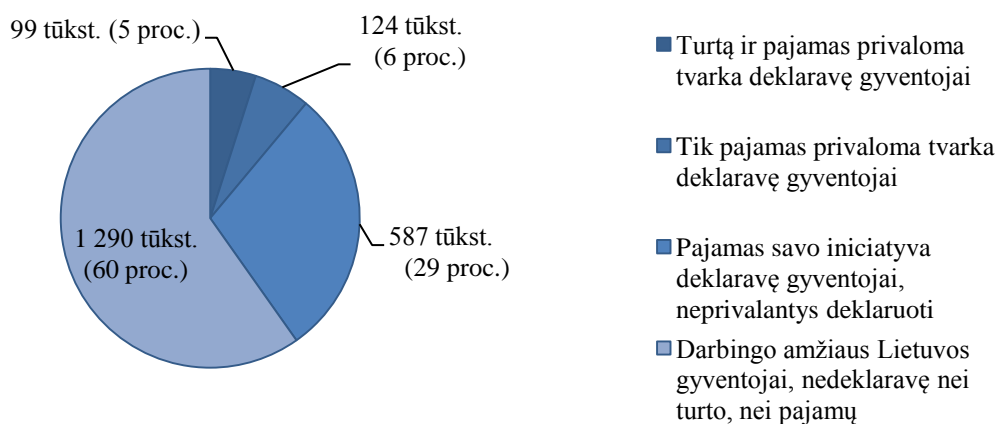
IŽANGA

Lietuvos gyventojai pajamas deklaruoja nuo 1991 m., turtą – nuo 1996 m. Prievolę deklaruoti pajamas gyventojai turėjo nuolatos, tam tikrais laikotarpiais buvo nustatytos atskiros pajamų deklaravimo tvarkos gyventojų grupėms (pvz., gyventojams pagal patvirtintą pareigybių sąrašą) ir atskiroms pajamų rūšims (pvz., pajamos brangiam turtui įsigyti). Turtą privaloma tvarka nuo 1996 m. deklaruoja atskiros gyventojų grupės, be to, 2005 m. įvykdytas vienkartinis visuotinis turto deklaravimas. Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo raida pateikta 2 priede.

Šiuo metu turtą ir pajamas teisės aktų³ nustatyta tvarka deklaruoja dalis Lietuvos gyventojų. Turtą privalo deklaruoti gyventojai pagal įstatymu patvirtintą sąrašą⁴ (privalantys deklaruoti gyventojai ir deklaruojamas turtas pateikti 3 priede). Pajamas privaloma tvarka deklaruoja asmenys, deklaruojantys turtą, vykdantys individualią veiklą, gavę Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nurodytų pajamų ir kt. (4 priedas).

2011 m. pabaigoje turėtą turtą deklaravo 99 tūkst. gyventojų, t. y. apie 5 proc. darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų⁵. Tie patys gyventojai privaloma tvarka deklaravo ir pajamas (1 pav.).

1 pav. 2011 m. pabaigoje turėtą turtą ir 2011 m. gautas pajamas deklaravusių gyventojų dalis darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų grupėje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Taigi, turtą deklaruoja tik nedidelė gyventojų grupė, daugiausia valstybės tarnyboje dirbantys asmenys ir jų šeimos nariai. Valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys ir jų šeimos nariai sudarė apie 90 proc. visų 2011 m. pabaigoje turėtą turtą deklaravusių gyventojų.

Pajamas, kitaip nei turtą, deklaruoja didesnė gyventojų dalis: 2011 metais gautas pajamas deklaravo 810 tūkst. asmenų, t. y. 40 proc. darbingo amžiaus gyventojų, iš jų: 5 proc. privaloma

³ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007; Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁴ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁵ Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2012 m. pradžioje buvo 2 015 107 darbingo amžiaus gyventojai.

tvarka deklaravo ir turtą, ir pajamas; 6 proc. privaloma tvarka deklaravo tik pajamas; 29 proc. pajamas deklaravo savo iniciatyva, dažniausiai norėdami pasinaudoti teise susigrąžinti gyventojų pajamų mokesčio permoką (1 pav.).

Be to, valstybinėje tarnyboje dirbantys ir kiti viešojo administravimo įgaliojimus turintys asmenys nuo 1997 m. deklaruodami privačius interesus⁶ deklaruoja ir pajamas bei išlaidas, atsirandančias dovanojimo ir kitų sandorių būdu (5 priedas). Privačius interesus deklaruoja apie 100 tūkst. asmenų – apie 5 proc. darbingo amžiaus gyventojų.

Viešai skelbiamų duomenų apie dalies gyventojų deklaruotą turtą ir pajamas mažėja. Nuo 1996 m. gyventojams pradėjus deklaruoti turtą ir pajamas vadovaujantis Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymu⁷ „Valstybės žiniuose“ buvo skelbiami duomenys apie dalies gyventojų per kalendorinius metus gautas visų rūšių pajamas ir metų pradžioje turėtą turtą pagal jo rūšis, per metus įvykusius turto pokyčius. Ilgainiui tarp viešai skelbiamų duomenų apie gyventojų deklaruotą turtą ir pajamas nebeliko informacijos apie gautas pajamas, atsisakyta turto detalizavimo pagal turimo turto rūšis.

Tarptautinėje praktikoje⁸ turto ir pajamų deklaravimas įvardijamas kaip ypač svarbus veiksnys, užkertant kelią korupcijai ir interesų konfliktui, didinant viešojo administravimo skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi. Todėl audito metu aiškinomės, kaip gyventojų turto ir pajamų deklaravimo sistema veikia Lietuvoje.

AUDITO REZULTATAI

1. Ar aiški gyventojų turto ir pajamų deklaravimo paskirtis?

Audito metu vertinome, ar Lietuvos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo sistema atitinka užsienio šalių gerosios praktikos⁹ pavyzdžiuose minimas pagrindines deklaravimo sistemos gaires:

- siektino tikslo iškėlimas (1.1 poskyris),
- deklaruojančių asmenų nustatymas (1.2 poskyris),
- deklaravimo objekto nustatymas (1.1 poskyris, 2.2.2 skirsnis, 3 skyrius),
- deklaracijų duomenų patikimumo užtikrinimas (2.2 poskyris),

⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, 1997-07-02 Nr. VIII-371 (2000-02-17 įstatymo Nr. VIII-1562 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338

⁸ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs. OECD (2011), Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption.

⁹ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs. OECD (2011), Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption.

- sankcijų už tvarkos pažeidimus taikymas ir viešinimas (3 skyrius),
- deklaracijų duomenų informacijos viešinimas (3 skyrius),
- deklaravimo sistemos rezultatyvumo vertinimas (1.1 poskyris).

1.1. Daugiau kaip 15 metų vykstančio gyventojų turto ir pajamų deklaravimo tikslai teisės aktuose neapibrėžti

Kaip minėta, Lietuvos gyventojai pajamas deklaruoja nuo 1991 m., turtą – nuo 1996 m. Pagrindinis šiuo metu Lietuvos gyventojų turto deklaravimą reglamentuojantis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas¹⁰. Pagrindinis pajamų deklaravimą reglamentuojantis teisės aktas – Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas¹¹. Gyventojų turto ir pajamų deklaravimą administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI).

Nei ankstesniuose, nei dabar galiojančiuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose gyventojų turto ir pajamų deklaravimą, deklaravimui keliami tikslai nenustatyti.

Gyventojų pajamų deklaravimą reglamentuojančiame Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatyta gyventojų pajamų apmokestinimo pajamų mokesčiu tvarka. Tačiau nei šiame įstatyme, nei jo pakeitimo ir papildymo įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose nepasakyta, ko siekiama gyventojų pajamų deklaravimu. VMI teigimu, pagrindinis pajamų deklaravimo tikslas – patikrinti, ar gyventojas tinkamai sumokėjo gyventojų pajamų mokestį. Kiek plačiau pajamų deklaravimo tikslą aiškina Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) – institucija, naudojanti turto ir pajamų deklaracijų duomenis atskleidžiant ir tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas bei vykdamas korupcijos¹² prevenciją. STT teigimu, pajamų deklaravimu taip pat siekiama gauti informaciją apie gyventojų gautas pajamas.

Apibendrinus Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nuostatas ir šio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose pateikiamą informaciją galima daryti prielaidą, kad turto deklaravimo tikslai siejami su turto įsigijimo šaltinių pagrįstumo kontrole, kova su korupcija, pajamų gavimo teisėtumo užtikrinimu ir pan. VMI, be minėtų turto deklaravimo tikslų, taip pat nurodo neteisėto praturtėjimo prevenciją ir kontrolę, viešųjų asmenų veiklos

¹⁰ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

¹¹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007.

¹² Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2002-05-28 Nr. IX-904: „Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos – kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant sau ar kitiems asmenims naudoti: piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas, piktnaudžiavimas oficialiais įgaliojimais, dokumentų ar matavimo priemonių suklastojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, tarnybos paslapties atskleidimas, komercinės paslapties atskleidimas, neteisėtų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, kišimasis į valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklą ar kitos nusikalstamos veikos, kai tokių veikų padarymu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą ar papirkimą.“

skaidrumo ir pasitikėjimo viešuoju sektoriumi didinimą, viešųjų asmenų interesų konfliktų prevenciją ir kontrolę. STT nuomone, šiuo metu Lietuvoje turto deklaravimas nėra tiesioginė kovos su korupcija priemonė, Korupcijos prevencijos įstatyme¹³ turto ir pajamų deklaravimas taip pat nėra minimas kaip priemonė kovai su korupcija, nors tarptautinėje praktikoje pabrėžiama, kad turto ir pajamų deklaravimas, be abejonės, tampa vyraujančiu įrankiu kovai su korupcija¹⁴ ir yra neatsiejama privačių interesų deklaravimo dalis.

Pavyzdys

Pasaulio banko ir Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuro nuomone, jei asmuo siekia padaryti korupcinio pobūdžio nusikaltimą, jokia deklaravimo sistema jo nesustabdys, nes turtas gali būti paslėptas turto nedeclaruojančių asmenų vardu ir pan. Tačiau kaskart slėpdamas savo turtą ir pajamas asmuo patiria vis didesnes išlaidas, be to, didėja tikimybė būti demaskuotam ir nubaustam¹⁵.

Paminėtina, kad korupcijos suvokimo indeksas¹⁶ Lietuvoje 2011 m. buvo toks pat kaip 2001 m. – 4,8 balo¹⁷ (šalis laikoma pajėgi kontroliuoti korupciją, kai indeksas yra 5 ir daugiau balų).

Kad nėra pakankamai aišku, ko siekiama turto deklaravimu, rodo ir nuolat besikeičiantis deklaruojančių asmenų sąrašas, į kurį, nepaisant jo pokyčių, neįtraukiamos pareigybės, kurias užimantys asmenys, visuomenės nuomone¹⁸, yra labiausiai korumpuoti.

Pavyzdys

Vien nuo 2004-01-01, įsigaliojus naujai Turto deklaravimo įstatymo redakcijai, turtą deklaruojančių asmenų sąrašas keitėsi 9 kartus.

Kaip labiausiai korumpuotas procedūras ir gyventojai, ir tarnautojai, ir įmonių vadovai 2008 m. nurodė keičiamą žemės paskirtį ir išduodamus leidimus statybai bei rekonstrukcijai ir derinamus dokumentus¹⁹ (t. y. savivaldybėse atliekamas procedūras).

Kaip labiausiai korumpuotas institucijas ir gyventojai, ir tarnautojai, ir įmonių vadovai 2007, 2008 ir 2011 m. įvardijo sveikatos apsaugos institucijas, Seimą, teismus, policiją ir savivaldybes²⁰.

Vadovaujantis Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nuostatomis, gydymo įstaigose turtą deklaruoja tik vadovai ir jų šeimos nariai²¹. Savivaldybėse turtą deklaruoja jose dirbantys valstybės tarnautojai, tačiau, pvz., savivaldybių struktūriniuose padaliniuose, kuriuose išduodami statybos leidimai, keičiama žemės paskirtis, dirbantys darbuotojai ne visi yra valstybės tarnautojai.

Pasaulio banko (bendradarbiaujant su Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuru) parengtose „Turto ir pajamų deklaravimo gairėse“, kuriose apibendrinta daugiau nei 70 pasaulio

¹³ Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2002-05-28 Nr. IX-904.

¹⁴ OECD (2011), Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption, OECD Publishing.

¹⁵ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs, p. 98.

¹⁶ Korupcijos suvokimo indeksas yra išvestinis indikatorius, leidžiantis suskirstyti valstybes pagal suvokiamą korupcijos paplitimą tarp viešojo sektoriaus tarnautojų ir politikų.

¹⁷ Transparency International. „Korupcijos suvokimo indeksas 2011“.

¹⁸ Transparency International. „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2008“; Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktas tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2011 m. liepa–rugpjūtis“.

¹⁹ Transparency International. „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2008“.

²⁰ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktas tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2011 m. liepa–rugpjūtis“.

²¹ 2012-10-17 Seimas priėmė Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. XI-2283, kuriuo vadovaujantis gydymo įstaigose turtą taip pat privalės deklaruoti įstaigų vadovų pavaduotojai bei jų šeimų nariai ir struktūrinių padalinių vadovai, jų pavaduotojai (taikoma struktūriniams padaliniui, nesančiam kitame struktūriniame padalinyje) bei jų šeimų nariai. Įstatymas įteiktas pasirašyti Prezidentui.

šalių patirtis ir ekspertų nuomonės, pažymima, kad pirmasis žingsnis link efektyvios deklaravimo sistemos sukūrimo – suvokimas, ko siekiama deklaravimu²².

Siektinų tikslų nustatymo svarbą pabrėžia ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, 2011 m. apibendrinusi Rytų Europos ir Centrinės Azijos šalių turto, pajamų ir privačių interesų deklaravimo patirtį: kiekviena šalis turėtų identifikuoti problemas, kurias ji nori išspręsti turto, pajamų ir privačių interesų deklaravimu ir, atsižvelgiant į tai, nustatyti siektiną tikslą, nes nuo tikslo priklauso ir deklaruojamos informacijos apimtis ir pobūdis²³. Pabrėžiamas būtinumas vertinti deklaravimo sistemos rezultatyvumą, atsižvelgiant ne tik į pasiektus tikslus, bet ir į patirtas sąnaudas bei gautą naudą. Svarbu peržiūrėti deklaravimo sistemą kaip visumą, siekiant nustatyti tinkamus vienų ar kitų deklaravimo aspektų efektyvumo vertinimo kriterijus (pvz., ar visi privalantys deklaruoti asmenys tinkamai užpildė ir laiku pateikė deklaracijas, kiek kartų visuomenės atstovai kreipėsi, prašydami leisti susipažinti su deklaracijų duomenimis ir pan.).

Apibendrinant galima teigti, kad tarptautinėje praktikoje turto ir pajamų deklaravimui keliama tikslai – užkirsti kelią neteisėtam praturtėjimui ir interesų konfliktui, didinti viešojo administravimo skaidrumą, visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi, atspindėti turto ir pajamų pokyčius, taip pat surinkti mokesčius.

Esamą turto ir pajamų deklaravimo tvarką ne kartą buvo siūloma keisti. Seimo nariai 1997 m. pateikė įstatymo projektą²⁴, kuriame siūloma, kad turtas, pajamos ir privatūs interesai būtų deklaruojami kartu. Projektas atsiimtas²⁵. Visuotinis gyventojų turto ir pajamų deklaravimas buvo numatytas vykdyti nuo 1998 m.²⁶, tačiau, dar nepradėjus vykdyti, buvo pateiktas įstatymo pakeitimo projektas, siūlantis jo atsisakyti²⁷. Projektui pritarta. Seimo nariai 1999–2007 m. keturis kartus teikė įstatymų pakeitimo ir (ar) papildymo įstatymų projektus ir siūlė įvesti visuotinį turto ir pajamų²⁸ ir visuotinį turto²⁹ deklaravimą, siekiant kovoti su korupcija ir kontroliuoti gyventojų neteisėtais būdais įsigytą turtą ir lėšas. Dviem projektams nepritarta³⁰, kiti du nebuvo svarstomi. Visuotinio turto ir pajamų deklaravimo galimybės, kaip priemonės užkirsti kelią korupcijai valstybės

²²The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), *Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs*, p. 6.

²³OECD (2011), *Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption*, OECD Publishing, Part I.

²⁴Lietuvos Respublikos gyventojų turto, pajamų ir interesų deklaravimo įstatymo projektas, 1996-11-25 Nr. P-20 (kiti projekto variantai – 1997-02-10 Nr. P-20(2), 1997-10-08 Nr. P-20(3), 1997-10-20 Nr. P-20(4)).

²⁵1997-12-22.

²⁶Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338, 11 str.

²⁷Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo 2, 3, 6 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, 1998-06-15 Nr. P-1236 (kitas projekto variantas – 1998-06-24 Nr. P-1236(2)).

²⁸Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo 11 straipsnio papildymo įstatymo projektas, 1999-08-23 Nr. P-1963 (kiti projekto variantai – 1999-12-09 Nr. P-1963(A), 2000-10-27 Nr. P-1963(2)).

²⁹Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektai: 2007-04-05 Nr. XP-2152; 2007-05-18 Nr. XP-2152(2).

³⁰Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo 11 straipsnio papildymo įstatymo projekto Nr. P-1963 pagrindinio komiteto išvada, 2000-06-05; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai: 2008-09-18 Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152(2) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“; 2010-09-22 Nr. 1355 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152 ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“.

tarnyboje, analizė buvo įtraukta į 2008–2012 m. Vyriausybės programą. Tam tikslui sudaryta darbo grupė padarė išvadą, kad „šiuo metu visuotinis gyventojų turto ir pajamų deklaravimas netikslingas³¹“.

Lietuvoje nėra aiškios vizijos, kokių tikslų siekiama gyventojų turto ir pajamų deklaravimu. Nesant nustatytų tikslų, negalimas turto ir pajamų deklaravimo sistemos rezultatyvumo vertinimas.

1.2. Nežinomas tikslus turtą ir pajamas deklaruoti privalančių gyventojų skaičius

Kaip minėta, privalančių deklaruoti turtą gyventojų sąrašas nurodytas Gyventojų turto deklaravimo įstatyme³². Vadovaudamasi šiuo sąrašu VMI yra patvirtinusi 56 turto deklaravimo pareigybių (priežasčių) kodus³³.

Valstybės tarnybos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Gyventojų turto deklaravimo įstatymu įpareigotas pagal Valstybės tarnautojų registro duomenis³⁴ kiekvienais metais pateikti VMI valstybės tarnautojų vardinį sąrašą. Į šį sąrašą patenka duomenys pagal 8 pareigybes (priežastis) (tai sudarė 37,4 proc. 2011 m. pabaigoje turėtą turtą deklaravusių gyventojų). Kitos institucijos, kurių darbuotojai privalo deklaruoti turtą, teisės aktais neįpareigotos teikti VMI šių darbuotojų sąrašų. VMI savo iniciatyva kiekvienais metais kreipiasi į institucijas, prašydama geranoriškai pateikti institucijose dirbančių ir turtą deklaruoti privalančių asmenų sąrašą. Dėl privalančių deklaruoti asmenų sąrašo pateikimo 2012 m. VMI kreipėsi į 124 institucijas. VMI teigimu, pasitaiko atvejų, kai institucijos priekaištuoja, kad iš jų reikalaujama informacijos, kurios jos teikti teisės aktais neįpareigotos. Kai kuriais atvejais VMI net nežino, į kurias institucijas turėtų kreiptis dėl deklaruojančių asmenų sąrašo.

Pavyzdys

- Turtą deklaruoti privalo viešųjų įstaigų, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovai, tačiau apibendrintos informacijos apie tokias įstaigas nėra.
- Turtą deklaruoti privalo viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo tarybų ir (ar) valdybų nariai, vadovai, jų pavaduotojai, vyriausieji redaktoriai, jų pavaduotojai, redaktoriai, jų pavaduotojai - šių institucijų sąrašas labai platus (regioniniai laikraščiai ir pan.), apibendrintos informacijos apie jas nėra.
- Turtą deklaruoti privalo akcinių bendrovių, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovai, tačiau informacija apie įmones, kurių akcininkė yra valstybė, saugoma VĮ Registrų centre esančiose įmonių bylose, elektroniniame archyve, todėl apibendrintos informacijos nėra.

³¹ [Žiūrėta 2011-12-21] Prieiga per internetą www.lrv.lt/bylos/antikorupcija/_sprendimai/report_20090601.doc.

³² Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 2 str.

³³ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004-02-09 įsakymas Nr. VA-13 „Dėl Metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, teikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“ (2011-01-21 įsakymo Nr. VA-13 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

³⁴ Valstybės tarnautojų registre neregistruojami statutiniai valstybės tarnautojai.

Gyventojas, kuriam atsiranda prievolė deklaruoti turtą, privalo pateikti ir metinę pajamų deklaraciją³⁵. VMI, nežinodama visų turtą privalančių deklaruoti gyventojų sąrašo, negali tiksliai nustatyti ir gyventojų, privalančių deklaruoti pajamas, skaičiaus.

Gyventojų turto deklaravimo įstatymas numato gyventojui administracinę ar baudžiamąją atsakomybę už vengimą pateikti deklaraciją laiku arba jos nepateikimą, už neteisingų duomenų pateikimą³⁶. Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatyta, kad už įstatymo pažeidimus skiriamos baudos ir (arba) skaičiuojami delspinigiai³⁷. Tačiau privalančių deklaruoti turtą ir pajamas gyventojų kontrolę ir sankcijų taikymą apsunkina tai, kad VMI nežino tikslaus turtą (taigi ir pajamas) privalančių deklaruoti asmenų sąrašo.

Toks teisinis reglamentavimas, kai VMI privaloma tvarka teikiama informacija tik mažiau nei apie 40 proc. turtą privalančių deklaruoti gyventojų, apsunkina privalančių deklaruoti asmenų deklaravimo kontrolę.

Pažymėtina, kad 2008 m. Finansų ministerija pateikė Lietuvos Respublikos Seimui Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo bei papildymo projektą³⁸, siūlydama įpareigoti visas institucijas, kurių darbuotojai privalo deklaruoti turtą, privaloma tvarka teikti tokių darbuotojų vardinius sąrašus VMI³⁹. Šis projektas Seime iki šiol (2012-09-28) nesvarstytas.

2. Ar gyventojų turto ir pajamų deklaravimas administruojamas tinkamai?

VMI, administruodama gyventojų turto ir pajamų deklaravimą, nustato metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos (toliau – turto deklaracija) ir metinės pajamų deklaracijos (toliau – pajamų deklaracija) formas, jų pildymo ir pateikimo tvarką, priima gyventojų pateiktas deklaracijas, išduoda pažymą apie deklaracijų pateikimą, tikrina, ar deklaracijose nurodyti duomenys yra teisingi, kontroliuoja, ar teisingai apskaičiuotas, deklaruotas ir sumokėtas gyventojų pajamų mokestis, teikia deklaracijų duomenų išrašus, saugo pateiktas deklaracijas ir t. t.

Turtą deklaruojančių gyventojų skaičius kinta nežymiai (2 pav.). Kaip minėta, tikslus turtą deklaruoti privalančių gyventojų skaičius nežinomas. 2009–2011 m. mokestinių laikotarpių turto deklaravimo statistika pateikta 6 priede.

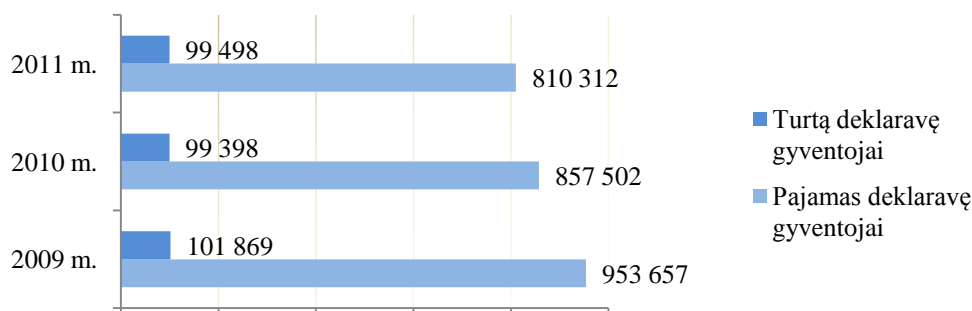
³⁵ Išskyrus Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 27 str. 3 d. nurodytus asmenis.

³⁶ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 9 str.

³⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007, 36 str.

³⁸ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2008-03-06 raštas Nr. 6-1606 Lietuvos Respublikos Seimui (Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo 2,4,6,7 ir 10 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 8¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-2876).

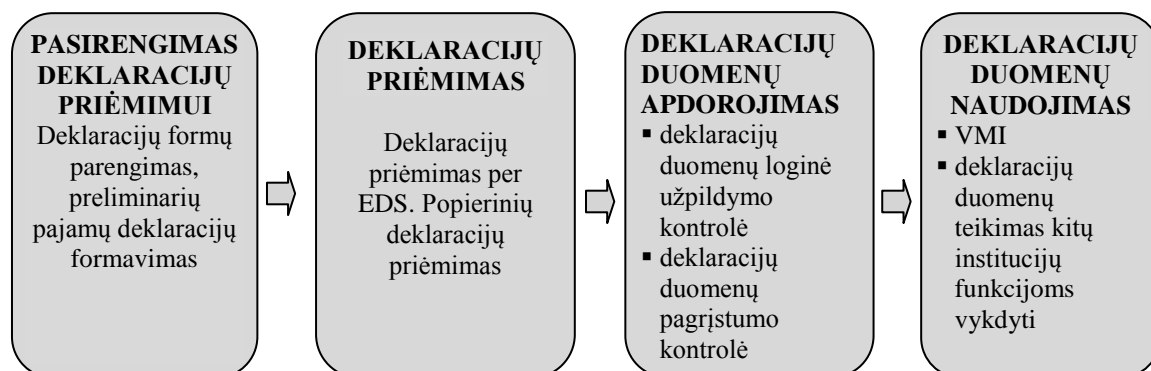
³⁹ Siūloma keisti ir kai kuriuos kitus įstatymo punktus.

2 pav. 2009–2011 m. pabaigoje turėta turta ir 2009–2011 m. gautas pajamas deklaravę gyventojai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VMI pateiktus duomenis.

Gyventojų, deklaravusių pajamas už 2009–2011 m. mokestinius laikotarpius, skaičius mažėja (2 pav.). 2009–2011 m. mokestinių laikotarpių pajamų deklaravimo statistika pateikta 7 priede. Viena priežasčių, lėmusių tokį sumažėjimą, VMI nuomone, gali būti gyventojų emigracija⁴⁰.

Turto ir pajamų deklaravimo administravimo procesą VMI būtų galima suskirstyti į keturis pagrindinius etapus (3 pav.).

3 pav. Turto ir pajamų deklaravimo administravimo etapai VMI

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal gyventojų turto ir pajamų deklaravimą reglamentuojančius teisės aktus, oficialius rašytinius dokumentus.

Išnagrinėję turto ir pajamų deklaravimo administravimo procesą VMI, nustatėme problemas trijuose pagrindiniuose etapuose: deklaracijų priėmimo etape, priimant popierines deklaracijas (plačiau – 2.1 poskyryje), deklaracijų duomenų apdorojimo etape (plačiau – 2.2.1, 2.2.2 ir 2.2.3 skirsniuose), duomenų naudojimo etape (plačiau – 2.3 poskyryje ir 3 skyriuje).

Laikėmės nuostatos, kad turto ir pajamų deklaravimo administravimas tinkamas, jei deklaracijos priimamos ir jų duomenys apdorojami laikantis teisės aktų reikalavimų ir mažiausiomis sąnaudomis, deklaracijų duomenų tikrinimas užtikrina deklaracijų duomenų pagrįstumą.

⁴⁰ Statistikos departamento duomenimis, 2010 m. emigravo 83 tūkst. gyventojų, 2011 m. – 54 tūkst. gyventojų.

2.1. Nepakankamai užtikrinamas popierinių deklaracijų duomenų saugumas AVMI

Teisės aktuose⁴¹ numatyta, kad gyventojas gali pasirinkti, koku būdu jis teiks deklaraciją VMI – elektroniniu būdu per Valstybinės mokesčių inspekcijos elektroninio deklaravimo sistemą (EDS) arba užpildydamas popierinę deklaraciją. Gyventojas, teikdamas popierinę deklaraciją, siunčia ją paštu į apskrities valstybinę mokesčių inspekciją (AVMI) arba į VMI Deklaracijų tvarkymo skyrių Druskininkuose, ar tiesiogiai įteikia AVMI darbuotojui.

Už 2011 metus gyventojai pateikė 383 638 vnt. popierinių turto, pajamų deklaracijų ir prašymų pervesti iki 2 proc. pajamų mokesčio sumos Lietuvos vienetais, pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą⁴² (toliau – 2 proc. prašymas) (1 lentelė). Popierinių turto ir pajamų deklaracijų bei 2 proc. prašymų lyginamoji dalis bendrame šių užregistruotų deklaracijų skaičiuje sudaro 25,1 proc. (2011 m.).

1 lentelė. Popierinių turto, pajamų deklaracijų ir 2 proc. prašymų už 2009–2011 metus teikimas

Deklaracijos rūšis	Užregistruota popierinių deklaracijų, vnt.			Popierinių deklaracijų dalis iš visų atitinkamos rūšies užregistruotų deklaracijų, proc.		
	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
Turto deklaracija	8 644	4 851	3 844	9,1	6,6	5,3
Pajamų deklaracija	232 810	142 824	57 170	20,8	15	6,2
2 proc. prašymas	390 178	336 482	322 624	71	65	61
Iš viso popierinių turto, pajamų deklaracijų ir 2 proc. prašymų	631 632	484 157	383 638	35,8	31,4	25,1
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VMI duomenis						

Kaip matome iš 1 lentelės duomenų, gyventojai daugiausiai teikia popierinių 2 proc. prašymų. Jie sudaro 84 proc. visų už 2011 m. pateiktų popierinių turto ir pajamų deklaracijų bei 2 proc. prašymų.

Kadangi pildydamas deklaraciją gyventojas joje nurodo ir savo asmens duomenis: asmens kodą, vardą, pavardę, adresą, gautas pajamas ir kt., audito metu vertinome, kokių priemonių imasi VMI, kad būtų užtikrintas deklaracijose esančių asmens duomenų saugumas. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas⁴³ įpareigoja duomenų valdytoją ir duomenų tvarkytoją įgyvendinti tinkamas organizacines ir technines priemones, skirtas apsaugoti asmens duomenis nuo atsitiktinio

⁴¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymais patvirtintos kiekvienos rūšies deklaracijų užpildymo, pateikimo ir tikslinimo taisyklės (2009-12-15 įsakymas Nr. VA-96, 2004-02-09 įsakymas Nr. VA-13 (2011-01-21 įsakymo Nr. VA-13 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 2003-02-07 įsakymas Nr. V-45 (2012-02-17 įsakymo Nr. VA-16 redakcija su vėlesniais pakeitimais).

⁴² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2012-02-07 įsakymu Nr. 1K-046 „Dėl sumokėto gyventojų pajamų mokesčio dalies pervedimo paramos gavėjams ir (ar) politinėms partijoms tvarkos aprašo patvirtinimo“ gyventojai gali skirti iki 2 proc. sumokėto pajamų mokesčio paramos gavėjams ir iki 1 proc. politinėms partijoms (2 p.).

⁴³ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (2008-02-01 įstatymo Nr. X-1444 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo, ir šias priemones išdėstyti rašytinės formos dokumente⁴⁴.

Audito metu nustatyta, kad AVMI nėra nustatytos tvarkos, kaip administruojant AVMI popierines deklaracijas užtikrinama jose esančių asmens duomenų apsauga nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo.

Pagal nusistovėjusią praktiką, priimant iš gyventojų popierinę deklaraciją ar deklaraciją gavus paštu, ant deklaracijos dedamas spaudas su deklaracijos priėmimo data. Priimtų iš gyventojų ar paštu gautų popierinių deklaracijų apskaitos AVMI nėra, t. y. jos neregistruojamos.

Audito metu stebint popierinių deklaracijų priėmimą AVMI nustatyta, kad popierinę deklaraciją į AVMI atnešęs asmuo ne visada identifikuojamas. Tai ypač svarbu gyventojams teikiant 2 proc. prašymus, nes pasitaiko atvejų, kai toks prašymas teikiamas naudojantis kito asmens duomenimis, jam nežinant.

Pavyzdys

Vilniaus AVMI 2012 m. nustatė⁴⁵, kad keturių gyventojų prašymai dėl pajamų mokesčio dalies pervedimo paramos gavėjui įmonei „A“ pateikti be jų žinios.

Tais pačiais metais gyventojas kreipėsi į Vilniaus AVMI su prašymu anuliuoti 2 proc. prašymą, nes prisijungęs prie EDS pastebėjo, kad 2 proc. prašymas pateiktas jam nežinant. VMI įvertinus, kad 2 proc. prašymas buvo pateiktas be gyventojų sutikimo, suklastotas parašas, medžiaga perduota Vilniaus apskrities vyriausiajam policijos komisariatui, kad priimtų sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą dėl dokumento suklastojimo.

Siekiant išvengti tokių atvejų, 2012 m. pakeista 2 proc. prašymų pateikimo tvarka⁴⁶, joje nebeliko galimybės juridiniams asmenims pateikti iš gyventojų surinktus prašymus, prašymą privalo pateikti pats gyventojas.

Pavyzdys

2012 m. Deklaracijų tvarkymo skyrius Druskininkuose gyventojams grąžino 12 500 vnt. (344 atvejai) 2 proc. prašymų, nes jie buvo atsiųsti pluoštais, nesilaikant 2 proc. prašymų pateikimo tvarkos.

Tačiau galimybė pateikti deklaraciją, naudojantis kito asmens duomenimis, išlieka, nes popierinę deklaraciją teikiantis asmuo ne visada identifikuojamas, nustatyti deklaraciją paštu atsiuntusio gyventojų tapatybę nėra galimybės.

Iš gyventojų priimtos popierinės deklaracijos AVMI patenka iš vienos patalpos į kitą, su jomis dirba ne vienas AVMI darbuotojas.

Pavyzdys

Vilniaus AVMI popierinės deklaracijos iš gyventojų priimamos dviejose gyventojų aptarnavimo salėse, vėliau jos surenkamos ir perduodamos paskirstymui darbuotojams.

Paštu atsiųstos popierinės deklaracijos patenka į AVMI kanceliariją, iš kurios atplėštas vokas perduodamas deklaracijas tvarkančiam skyriui. Skyriuje dedamas spaudas su deklaracijos priėmimo data.

⁴⁴ Ten pat, 30 str.

⁴⁵ 2012-06-12 duomenimis.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2012-02-07 įsakymas Nr. 1K-046 „Dėl sumokėto gyventojų pajamų mokesčio dalies pervedimo paramos gavėjams ir (ar) politinėms partijoms tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Popierinės deklaracijos laikomos AVMI patalpose iki bus perduotos Deklaracijų tvarkymo skyriui Druskininkuose. Atkreiptinas dėmesys, kad tik Deklaracijų tvarkymo skyriuje Druskininkuose deklaracijos nuskenuojamos ir duomenys suvedami į EDS, pirmą kartą užfiksuojant deklaravusio gyventojų duomenis, paramos gavėjo duomenis ir kitus deklaracijų duomenis.

Vadovaujantis VMI viršininko įsakymu, popierinės deklaracijos iš visų AVMI turi būti perduodamos Deklaracijų tvarkymo skyriui Druskininkuose vieną kartą per savaitę. Audito metu nustatyta, kad deklaracijų perdavimo terminų ne visada laikomasi, o deklaracijos laikomos AVMI kartais ilgiau kaip mėnesį. Iš 10 AVMI analizuojamu laikotarpiu⁴⁷ tik Utenos AVMI nenustatytas nė vienas atvejis, kai deklaracijos AVMI laikytos ilgiau nei nustatytas terminas.

AVMI taip pat saugomos ir deklaracijos, turinčios trūkumų (pvz., nepasirašytos), kuriuos gyventojas turi ištaisyti. Tokios deklaracijos kartais laikomos AVMI ir iki 120 dienų.

Pavyzdys

Vilniaus AVMI 2012-04-27 perdavė 2011-12-29 priimtą pajamų mokesčio deklaraciją, t.y. Vilniaus AVMI patalpose deklaracijos buvo 120 dienų. Darbuotojų aiškinimu, pateikta deklaracija buvo nepasirašyta, todėl ji buvo saugoma darbuotojo iki atvyko ją pateikęs gyventojas ir ją pasirašė.

Pavienės nuostatos dėl mokesčių mokėtojo dokumentų, duomenų ir informacijos konfidencialumo ir saugumo, taikytinos administruojant ir popierines deklaracijas, numatytos VMI ir (ar) AVMI viršininko įsakymais patvirtintuose dokumentuose.

Pavyzdys

Mokesčių mokėtojų aptarnavimo standarte nustatyta, kad VMI darbuotojas turi užtikrinti jam patikėtų mokesčių mokėtojo dokumentų, duomenų ir informacijos konfidencialumą ir saugumą. Visi VMI darbuotojai, vadovaujantis VMI viršininko įsakymu, raštu pasižada neatskleisti jam patikėtos informacijos. VMI programinės ir aparatinės įrangos naudojimo taisyklėse numatyta prievolė užbaigus darbą nepalikti ant rašomųjų stalų dokumentų su VMI viešai neskelbtina informacija, juos padėti į spintą. Trijų AVMI (iš dešimties) bylų ir dokumentų rengimą, tvarkymą, apskaitą ir saugojimą reglamentuojančiuose dokumentuose numatytas reikalavimas deklaracijas saugoti seifuose arba metalinėse spintose.

Kaip geros praktikos pavyzdys paminėtinas popierinių deklaracijų ir jų duomenų tvarkymas Deklaracijų tvarkymo skyriuje Druskininkuose. Vadovaujantis VMI viršininko patvirtintomis deklaracijų ir jų duomenų tvarkymo Deklaracijų tvarkymo skyriuje taisyklėmis, deklaracijos registruojamos, skenuojamos, kiekvienos darbo dienos pabaigoje popierinės deklaracijos padedamos į laikinojo deklaracijų saugojimo patalpą (už tai atsakingas su deklaracijomis dirbęs darbuotojas), laikinojo saugojimo patalpa visada užrakinta, patekti į ją, kaip ir į Deklaracijų tvarkymo skyriaus patalpas, galima tik su asmenine elektronine darbuotojo kortele.

2008 m. VMI vidaus audito ataskaitoje buvo rekomenduota reglamentuoti gautų popierinių deklaracijų registravimo procedūras, tačiau rekomendacija iki šiol neįgyvendinta.

⁴⁷ Audito metu analizuota 140 deklaracijų perdavimo–priėmimo aktų: balandžio 2–5 d. (55 aktai), balandžio 24–30 d. (58 aktai), balandžio 30 – gegužės 4 d. (27 aktai).

Popierinių deklaracijų priėmimas ir apdorojimas susijęs su papildomų VMI išteklių poreikiu, visuose etapuose iki deklaracijų duomenų perdavimo į EDS reikalingas darbuotojo dalyvavimas ir (ar) rankinis darbas.

2011 m. VMI iš viso apdoroto 819,5 tūkst. visų rūšių⁴⁸ popierinių deklaracijų (įskaitant pateiktas už ankstesnius mokestinius laikotarpius) (2 lentelė).

2 lentelė. Popierinių deklaracijų apdorojimas VMI 2011 metais

Deklaracijos rūšis	Apdorotų deklaracijų skaičius*, tūkst. vnt.	Apdorotų deklaracijų dalis iš visų rūšių apdorotų popierinių deklaracijų, proc.
Turto deklaracija	24 877	3
Pajamų deklaracija	201 006	24,5
2 proc. prašymas	336 681	41
Iš viso apdorota visų rūšių popierinių deklaracijų	819 510	100
* įskaitant už ankstesnius mokestinius laikotarpius pateiktas deklaracijas Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VMI duomenis		

Daugiausiai apdorota popierinių 2 proc. prašymų – 336,7 tūkst. vnt. (41 proc. visų 2011 m. VMI apdorotų popierinių deklaracijų). VMI skaičiavimais, vienos popierinės deklaracijos apdorojimas 2011 metais kainavo 5,3 Lt, elektroninės – apie 1,9 Lt. Atsižvelgiant į popierinių ir elektroninių deklaracijų apdorojimo kainos skirtumą, matome, kad 2011 metais apdorojant popierines turto, pajamų deklaracijas ir 2 proc. prašymus, VMI papildomai patyrė apie 1,9 mln. Lt išlaidų, iš jų – 1,1 mln. Lt vien už 2 proc. prašymų apdorojimą.

Popieriniuose 2 proc. prašymuose, lyginant su kitomis deklaracijomis, pasitaiko daugiausiai kritinių klaidų⁴⁹: 71 proc. visų 2012-01-01 – 2012-05-04 užregistruotų kritinių klaidų sudaro klaidos 2 proc. prašymuose⁵⁰. Kritinių klaidų turinčioms popierinėms deklaracijoms tvarkyti reikia papildomų šnaudų – tokios deklaracijos grąžinamos iš Deklaracijų tvarkymo skyriaus Druskininkuose į AVMI, kad ši susisiektų su gyventoju dėl trūkumų pašalinimo.

Esama popierinių deklaracijų administravimo tvarka reikalauja ne tik didelių papildomų šnaudų, bet, kaip minėta anksčiau, neužtikrina deklaracijose esančių duomenų saugumo ir neužkerta kelio naudojimuisi kito asmens duomenimis, jam nežinant.

⁴⁸ 2011 m. VMI deklaracijų tvarkymo skyrius Druskininkuose apdoroto 52 rūšių mokesčių deklaracijas ir kitus mokesčių apskaičiavimo dokumentus.

⁴⁹ Klaidos, dėl kurių deklaracijų ir kitų mokesčių apskaičiavimo dokumentų duomenys negali būti suvesti į Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Elektroninio deklaravimo sistemą.

⁵⁰ VMI 2012 m. kritinių klaidų registro duomenys.

2.2. Turto ir pajamų deklaracijos ne visada tiksliai atspindi deklaruojančių asmenų turtą ir pajamas

Tarptautinės praktikos pavyzdžiuose pažymima, kad jei deklaracijų duomenys netikrinami, deklaravimas lengvai gali tapti „tuščiu ritualu“⁵¹, o sistemoje bus sukaupta informacija, mažai susijusi su realybe ir todėl netinkama naudoti⁵². Todėl audito metu vertinome, ar turto ir pajamų deklaracijų duomenų pagrįstumo tikrinimas yra pakankamas.

Audito metu vertinome kontrolės priemones, kurias VMI taikė valdydama Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinę sistemą (toliau – GYPAS). GYPAS kontrolės aplinka vertinta atsižvelgiant į pasaulyje pripažintos gerosios informacinių sistemų valdymo praktikos CobIT⁵³ rekomendacijas, kitų šalių taikomosios programinės įrangos valdymo patirtį ir Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir rekomendacijas valstybės informacinių sistemų valdymui ir saugai. Laikėmės nuostatos, kad GYPAS kontrolės aplinka veiksminga, kai parengta visa GYPAS veiklai reikalinga dokumentacija, atitinkanti teisės aktų reikalavimus informacinių sistemų valdymui ir saugai, o taikomos kontrolės priemonės atitinka informacinių sistemų ir taikomosios programinės įrangos valdymo metodikose bei gerojoje praktikoje aprašytus reikalavimus⁵⁴.

2.2.1. Nepakankamas turto deklaracijų duomenų tikrinimas

Gyventojų pateiktų turto deklaracijų duomenims taikoma automatizuota deklaracijų duomenų loginė užpildymo kontrolė (patikrinama, ar laukeliuose įrašytas reikiamas simbolių skaičius, ar nurodytas asmens kodas egzistuoja, pavardės atitikmuo nurodytam asmens kodui ir pan.).

Turto deklaracijoje esančių duomenų apie registruotiną turtą, vertybinius popierius, meno kūrinius, juvelyrinius dirbinius, pinigines lėšas, suteiktas ir gautas paskolas pagrįstumas netikrinamas (deklaracijų duomenys netikrinami sulyginant juos su trečiųjų asmenų pateiktais duomenimis). Dalies minėtų duomenų VMI neturi, nes šių duomenų tretieji asmenys neteikia arba taip pat neturi (gyventojų iš banko pasiskolintos ir negrąžintos lėšos, gyventojų banko sąskaitų likučiai, nebaigta statyba, piniginės lėšos ne banke, meno kūriniai, juvelyriniai dirbiniai,

⁵¹ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), *Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs*, p. 42.

⁵² OECD (2011), *Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption*, OECD Publishing, p. 71.

⁵³ CobIT (angl. Control Objectives for Information and related Technologies) – tarptautinės ISACA organizacijos standartas. CobIT aprašo gerąją praktiką informacinių sistemų valdymo srityje.

⁵⁴ Audituoti šie GYPAS kontrolės aplinkos aspektai: sistemoje apdorojami duomenys įvedami, prieinami ir platinami tuo metu, kada yra reikalingi ir tik tam įgaliojimus turinčių darbuotojų. Nėra pasikartojančio, nereikalingo, netikslaus duomenų apdorojimo, neleistinių ar nekontroliuojamų duomenų ir jų apdorojimo pakeitimų, duomenų apdorojimo klaidų. Visos klaidos ir išimties tiriamos ir atitinkamai taisomos, o visiems duomenų apdorojimo procesams fiksuojami audito įrašai, kuriuos galima audituoti ir kuriuos reguliariai peržiūri atsakingi darbuotojai.

brangakmeniai ir kt.). Be to, turto deklaracijos forma ir jos pildymo tvarka net nesudaro galimybės deklaracijos duomenis patikrinti sulyginant su trečiųjų asmenų pateiktais duomenimis:

- deklaracijoje nenumatyta vieta, skirta registruotiną turtą identifikuojantiems duomenims (pvz., nekilnojamojo turto identifikaciniam numeriui, adresui, transporto priemonės valstybiniam numeriui ir kt.);
- gyventojui suteikta teisė pasirinkti, kokią registruotino turto, vertybinių popierių, meno kūrinių ir juvelyrinių dirbinių vertę nurodyti deklaracijoje – įsigijimo kainą ar, gyventojų nuomone, esančią rinkos vertę⁵⁵.

Paminėtina, kad gyventojų turimo nekilnojamojo turto vertė naudojama ir VMI administruojant nekilnojamojo turto mokestį, kurį nuo 2012 m. turi mokėti gyventojai, turintys nekilnojamojo turto, kurio vertė didesnė nei 1 mln. Lt⁵⁶. Turto vertei nustatyti naudojama masinio nekilnojamojo turto vertinimo metu nustatyta vidutinė nekilnojamojo turto rinkos vertė, skelbiama VĮ Registrų centro tinklalapyje. Taigi tas pats turtas metinėje gyventojų (šeimos) turto deklaracijoje ir nekilnojamojo turto mokesčio deklaracijoje bus vertinamas skirtinga verte.

Turto deklaracijos formą, jos pildymo ir pateikimo tvarką nustato VMI⁵⁷.

Gyventojų turto deklaravimo įstatymas numato, kad VMI tikrina, ar deklaracijose nurodyti duomenys yra teisingi. Tačiau ši nuostata nepakankamai apibrėžia VMI atliekamą tikrinimo apimtį. VMI nuomone, atskirų deklaruojamų turto vienetų patikrinimas, netikrinant visų deklaracijos duomenų, yra netikslingas.

Netikrinti deklaracijų duomenys apie turtą naudojami sudarant deklaracijų duomenų išrašą, skelbiamą „Valstybės žiniuose“ (plačiau – 3 skyriuje), teikiami kitoms institucijoms funkcijoms vykdyti, naudojami savivaldybėms priimant sprendimus dėl valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti bei piniginių socialinės paramos teikimo, valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyboms priimant sprendimus dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo (plačiau – 2.3 poskyryje).

Turto deklaracijų duomenys gali būti patikrinti, tik jei gyventojas patenka į kontrolės veiksmams⁵⁸ atrinktų rizikingų mokesčių prievolių vykdymo požiūriu gyventojų sąrašą (privalėjusių ir neprivalėjusių deklaruoti turtą). Atliekant kontrolės veiksmus paprastai tikrinami

⁵⁵ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004-02-09 įsakymas Nr. VA-13 „Dėl Metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, teikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“ (2011-01-21 įsakymo Nr. VA-13 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁵⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, 2005-06-07 Nr. X-233.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX- redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 5 str. 4 d..

⁵⁸ Mokestiniai tyrimai, operatyvūs patikrinimai ir mokesčiai patikrinimai.

ankstesnių metų deklaracijų duomenys (pvz., 2011 m. atliekant kontrolės veiksmus buvo patikrinti 2006–2009 m. duomenys), todėl turto deklaracijų duomenų netikslumai išaiškėja praėjus tam tikram laikui po deklaracijos pateikimo.

Pavyzdys

Audito metu išnagrinėjus atsirinktus kontrolės veiksmus nustatyta, kad 8 atvejais iš 9-ių gyventojai tikslino ankstesnių metų turto deklaracijas.

2010–2011 m. VMI atlikus atrinktų 634 valstybės tarnautojų ir jų sutuoktinių patikrinimą, buvo patikslintos 2008–2010 m. turto deklaracijos: sumažintas jose tariamai turimų lėšų ne banke likutis 60 mln. Lt suma, sumažinta registruojamo turto vertė 3,2 mln. Lt, padidinta vertybinių popierių, juvelyrinių dirbinių, meno kūrinių vertė 2,9 mln. Lt, padidinta suteiktų paskolų suma 0,5 mln. Lt, sumažinta gautų paskolų suma 2,8 mln. Lt.

2011 metais mokestinių tyrimų ir patikrinimų metu buvo patikrinti 395 turtą deklaravę asmenys (į šį skaičių neįtraukti turtą deklaravusių asmenų sutuoktiniai) – tai yra apie 0,4 proc. gyventojų, deklaravusių turtą, turėtą 2009 m. pabaigoje, ir apie 0,4 proc. – 2010 m. pabaigoje.

2.2.2. Dalies gautų pajamų gyventojas neprivalo deklaruoti

Audito metu nustatyta, kad gyventojų pateiktų pajamų deklaracijų duomenims taikoma deklaracijų duomenų loginė užpildymo kontrolė ir duomenų pagrįstumo kontrolė (deklaracijų duomenys palyginami su trečiųjų asmenų pateiktais duomenimis: kitų fizinių ir juridinių asmenų VMI teikiamos deklaracijos, Registrų centro, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teikiami duomenys ir kt.).

Pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą⁵⁹ VMI turi teisę nustatyti metinėje pajamų deklaracijoje nedeklaruojamų neapmokestinamųjų pajamų sąrašą, taip pat tam tikrų neapmokestinamųjų pajamų dydį, kurio neviršijus, gautų pajamų gyventojas nedeklaruoja ar gavęs vien jų deklaracijos gali neteikti. VMI patvirtintą minėtų pajamų sąrašą sudaro 43 pozicijos⁶⁰. Gali būti nedeklaruojamos neriboto dydžio neapmokestinamosios pajamos, tokios kaip už parduotą nekilnojamąjį turtą, įsigytą anksčiau nei prieš trejus metus, paveldėjimo būdu gautos pajamos, premijos profesionalaus meno konkursų nugalėtojams, skiriamos meno kūrėjų organizacijų sprendimais iš šių organizacijų lėšų ir kt. Tokios nedeklaruojamos pajamos gali turėti reikšmingos įtakos gyventojų gautų pajamų dydžiui.

Apie kai kurias gyventojų gautas minėtas nedeklaruojamas neapmokestinamas pajamas VMI informacijos negauna taip pat ir iš trečiųjų asmenų, nes yra patvirtinusi trečiųjų asmenų nedeklaruojamų neapmokestinamųjų išmokų gyventojams sąrašą⁶¹ (sąrašą sudaro 35 pozicijos). Tokias išmokas gyventojams išmokėję tretieji asmenys deklaracijos VMI gali neteikti.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007, 27 str. 4 d.

⁶⁰ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2009-12-15 įsakymas Nr. VA-96 „Metinės pajamų deklaracijos GPM308 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei tikslinimo taisyklės“ (2011-11-18 įsakymo Nr. VA-113 redakcija).

⁶¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004-12-02 įsakymu Nr. VA-145 patvirtintų Metinės A klasės išmokų, nuo jų išskaičiuoto ir sumokėto pajamų mokesčio deklaracijos formos, jos priedų bei jų pildymo ir teikimo taisyklių 1 priedas (2007-12-10 įsakymo Nr. VA-75 redakcija).

Pavyzdys

Kai kurios gyventojų gautos pajamos, kurių neturi deklaruoti nei jis pats, nei jas išmokėjęs asmuo:

- pensijos ir rentos, išmokėtos iš Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų;
- išmokos, išmokėtos kaip labdara Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka ir kt.

Pajamoms, kurių, vadovaujantis teisės aktais, nedeklaruoja nei gyventojas, nei jas išmokėjęs fizinis ar juridinis asmuo, automatizuota deklaracijos duomenų pagrįstumo kontrolė netaikoma.

Nuo 2009 m. pasikeitė deklaracijos, teikiamos gyventojui deklaruojant pajamas, pavadinimas⁶². Iki to laiko gyventojas teikė *Metinę pajamų mokesčio deklaraciją*, o nuo 2009 m. – *Metinę pajamų deklaraciją*. Tačiau nedeklaruojamų neapmokestinamųjų pajamų sąrašas, kaip minėta, gyventojui suteikia teisę deklaruoti ne visas gautas pajamas, todėl pajamų deklaracija gali neatspindėti visų gyventojų gautų pajamų. Esamos pajamų deklaracijos turinys ir forma labiau primena pajamų mokesčio deklaracijos turinį ir formą. Pažymėtina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme vis dar vartojama sąvoka „Metinė pajamų mokesčio deklaracija“.

2.2.3. Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos kontrolės trūkumai

GYPAS pradėta kurti 2003 m., įgyvendinant Gyventojų pajamų mokesčio, Gyventojų turto deklaravimo ir Vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymų nuostatas. GYPAS sukurta daugiau negu 500 programinių modulių, kurių kiekvienas, išskyrus pagalbinius modulius, yra savarankiška GYPAS dalis, atliekanti vieną ar daugiau VMI veiklos funkcijų, pavyzdžiui, padeda kontroliuoti deklaracijų duomenų kokybę, kaupti duomenis apie gyventojų pajamas ir turtą, sudaro sąlygas laiku grąžinti pajamų mokesčio permoką, pervesti paramą ir pan.

Patikrinę GYPAS duomenų įvedimo, apdorojimo, pateikimo procedūras ir kitus dokumentus nustatėme, kad keičiantis GYPAS informacinei ir funkciniai struktūrai šios informacinės sistemos kūrimo, saugos⁶³ ir eksploataavimo dokumentacija neatnaujinta, kaip numatyta valstybės informacinių sistemų valdymo⁶⁴ ir saugos reikalavimuose⁶⁵.

Valdant GYPAS duomenų įvedimo, apdorojimo, pateikimo ir kitus procesus svarbu ne tik parengti teisės aktuose reikalaujamą dokumentaciją ir ja vadovautis, bet ir sukurti šios informacinės sistemos veiklai tinkamą testinę ir darbinę aplinkas.

⁶² Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2009-12-15 įsakymas Nr. VA-96 „Dėl Metinės pajamų deklaracijos GPM308 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei tikslinimo taisyklių patvirtinimo“.

⁶³ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Veiklos tęstinumo valdymo planas.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintų Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių 17¹-17⁵ p. (aktuali redakcija 2010-04-28).

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 (2007-04-25 nutarimo Nr. 410 redakcija) patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose reikalavimai, 26 p.

Audito metu nustatyta, kad VMI nesukurta GYPAS testinė aplinka, turinti visas GYPAS funkcijas. GYPAS testinėje aplinkoje patikrinti duomenis ne visada galima dėl to, kad, skirtingas VMI informacinės sistemas modifikuojant ne tuo pačiu metu, viena iš informacinių sistemų gali būti neparuošusi ar ne iki galo paruošusi testinę aplinką integravimo sąsajos testavimui. Dėl šių priežasčių VMI negali užtikrinti tinkamos GYPAS pakeitimų ir trūkumų šalinimo kontrolės. Testuojant pakeitimus darbinėje aplinkoje gali kauptis ir kitoms VMI informacinėms sistemoms ir registrams gali būti perduoti klaidingi GYPAS duomenys arba testavimo metu jie gali būti sugadinti. Sutrikus sistemos darbui, VMI gali atkurti GYPAS duomenis iš periodiškai daromų atsarginių kopijų, tačiau 2011 m. ir 2012 m. GYPAS veiklos tęstinumo galimybės nebuvo išbandytos.

Siekiant, kad GYPAS esantys duomenys būtų tikslūs ir teisingi, juos įvedant ir apdorojant atliekami patikrinimai. GYPAS naudojamos kelios automatizuotos gyventojų pajamų deklaravimo tikrinimo procedūros – deklaracijų loginių klaidų žinynas ir automatinės kontrolės tikrinimo sąlygos. Kuo patikimesnės GYPAS įdiegtos automatizuotos deklaravimo tikrinimo procedūros, tuo mažesnė VMI darbuotojams tenkanti tikrinimo darbų apimtis.

Nustatyta, kad 2012 m. prieš pradedant deklaravimą GYPAS automatinės kontrolės tikrinimo sąlygos nebuvo testuotos. Testuoti pradėta 2012 m. kovo mėnesį, kai pažymos ir preliminarios deklaracijos jau buvo pateiktos gyventojams.

Deklaracijų duomenų pagrįstumo patikrinimo automatizavimo lygmuo žemiausias iš visų GYPAS automatizuotų procesų, 30 proc. duomenų patikrinimo procedūrų atliekama rankiniu būdu. Siekiant didesnio automatizuoto patikrinimo tikslumo VMI reikėtų tobulinti loginės kontrolės klaidų nustatymo sąlygas deklaracijose iki jų nukreipimo į tyrimą VMI atsakingiems darbuotojams.

Pavyzdys

Tarpusavyje nesusietos situoktinių pajamų deklaracijos, todėl automatiškai negalima patikrinti kai kurių duomenų, kai, pavyzdžiui, deklaracijas vienu metu pateikus abiem situoktiniams, turintiems nepilnametį vaiką, žmona deklaracijoje nurodo papildomą neapmokestinamą pajamų dydį (PNPD), o vyras nenurodo. Tokiu atveju žmonos deklaracija stabdoma dėl per didelio PNPD pritaikymo, nors susiejus situoktinių pajamų deklaracijas tokios deklaracijos nebūtų sustabdomos.

VMI skaičiavimais, atlikus GYPAS automatinės kontrolės sąlygų fiksavimo tikslumo patobulinimus, į tyrimus būtų galima nukreipti 50 proc. mažiau deklaracijų, nei buvo nukreipta 2012 m. sausio – gegužės mėnesiais. Pažymėtina audito metu pasiekta pažanga: 2012 m. liepos mėnesį VMI pasirašė sutartį dėl GYPAS plėtros. Sutartyje numatomi automatinės kontrolės sąlygų tobulinimo darbai.

Siekiant apsaugoti GYPAS nuo neteisėto duomenų apdorojimo (įvedimo, papildymo, trynimo, keitimo), VMI sukūrė šios informacinės sistemos naudotojams ir jų grupėms skirtingas roles ir suteikė skirtingas duomenų įvedimo arba keitimo teises. GYPAS registruojami visi būtini

duomenų apdorojimo ir prieigos teisių suteikimo veiksmų protokolai, taikomos priemonės, padedančios užtikrinti šios informacinės sistemos duomenų saugumą. Patikrinę GYPAS duomenų apdorojimo, prieigos teisių suteikimo ir saugos procesus nustatėme, kad VMI negali užtikrinti visapusiškos GYPAS duomenų apdorojimo ir prieigos teisių valdymo kontrolės.

Pavyzdys

Nustatyta, kad ne visi GYPAS naudotojai (taip pat administratoriai) turi nenuasmenintus vartotojų vardus. Suteiktos GYPAS prieigos teisės nebuvo periodiškai sutikrinamos, nes nustatyta aktyvių naudotojų ir jiems nepakeistų slaptažodžių, kurie jau nedirbo su GYPAS arba nedirbo VMI. Programuotojams ir administratoriams suteiktos nuolatinės prieigos teisės prie GYPAS duomenų, leidžiančios keisti programos nuostatas ir duomenis. GYPAS administratoriai gali be papildomų apribojimų ir kontrolės procedūrų keisti ir trinti duomenų pasikeitimo istorijos ir audito įrašus (angl. *log files*), neatliekama nuolatinė tokių įrašų peržiūra, administratorių ir juos pavaduojančių asmenų atlikto darbo kontrolė.

Taip pat tobulintinos GYPAS duomenų bazės programinės įrangos ORACLE valdymo procedūros, nes jos turi trūkumų ir ne visos atitinka šios programinės įrangos valdymo ir saugos gerosios praktikos reikalavimus⁶⁶.

VMI parengtos GYPAS pajėgumų stebėjimo procedūros, stebimas su šia sistema susijusių techninių išteklių ir duomenų panaudojimas, analizuojamos ilgai vykdomos funkcijos. Tačiau per kiek laiko GYPAS turi įvykdyti vieno ar kito proceso užklausą nėra nustatyta. Geroji informacinių sistemų valdymo praktika CobIT⁶⁷ nurodo, kad efektyviam informacinių technologijų veiklos valdymui reikalingas tinkamų veiklos rodiklių (etalonų, su kuriais bus lyginami rodikliai) apibrėžimas.

2.3. Netikrinti turto deklaracijų duomenys naudojami priimant sprendimus dėl valstybės paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti, piniginės socialinės paramos ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo

Turto ir pajamų deklaracijų duomenis funkcijoms vykdyti, be VMI, naudoja ir kitos institucijos:

- Savivaldybės ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (toliau – VGTPT) naudoja turto deklaracijų duomenis, vertindamos gyventojų turtą ir pajamas⁶⁸, jam kreipiantis dėl valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti, dėl piniginės socialinės paramos ir valstybės garantuojamos antrinės teisinės pagalbos.

⁶⁶ Oracle valdymo procedūrų patikra atlikta remiantis „Security Configuration Benchmark For Oracle Database Server“ klausimynu (<http://cisecurity.org>).

⁶⁷ Informacinių technologijų našumo stebėsenos ir vertinimo procesas (ME1) CobIT 4.1, 2011 m., Vilnius.

⁶⁸ Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, piniginę socialinę paramą, valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, Gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka deklaruoja gautas pajamas turto deklaracijos priede FR0001P.

- STT turto ir pajamų deklaracijų duomenis naudoja vykdydama baudžiamojo persekiojimo bei korupcijos prevencijos funkcijas (jei kyla abejonių dėl asmenų valdomo turto). Turto deklaracijų duomenis STT naudoja kaip vieną iš papildomų informacijos šaltinių.
- VTEK turto ir pajamų deklaracijų duomenis naudoja atlikdama tyrimus dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų veikos atitikties Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatomis.
- Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba, policijos komisariatai, teismai ir kt.

Pavyzdys

2012 m. balandžio 1 d. –30 d. VMI gavo 198 prašymus iš kitų institucijų, kuriuose prašoma atsiųsti nurodytų gyventojų 2005–2011 m. turto ir pajamų deklaracijų kopijas, pranešti, ar buvo nustatyti turto ir pajamų deklaravimo tvarkos pažeidimai ir pan.

Audito metu vertinome, ar turto deklaracijos duomenys yra tinkami naudoti kitoms institucijoms vertinant gyventojų turimą turtą ir pajamas.

Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, piniginę socialinę paramą ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, Gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka deklaruoja turimą turtą (įskaitant gautas pajamas).

Audito metu nustatyta, kad 2011 m. gyventojai, pageidaujantys gauti paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, VMI pateikė 8 645 deklaracijas, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą – 1 298 deklaracijas, teisinę pagalbą – 13 900 deklaracijų.

Turto deklaracijos egzempliorių su VMI žyma apie deklaracijos pateikimą gyventojas privaloma tvarka pateikia savivaldybei (kreipdamasis dėl paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti) ar VGTPT (kreipdamasis dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos gavimo). Kaip numatyta teisės aktuose⁶⁹, gyventojas turi įminėti paramą ir (ar) pagalbą įrodant deklaruotą gyventojų turto vertę ir gautų pajamų sumą: gyventojas deklaruotas turimas turtas ir gautos pajamos turi būti mažesnės⁷⁰ ar neviršyti⁷¹ Vyriausybės nustatytą dydžių.

Pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą gyventojai ir jų šeimos nariai privalo deklaruoti turtą tik savivaldybei pareikalavus⁷², paprastai – kilus pagrįstų įtarimų dėl gyventojų pateiktų duomenų apie turimą turtą ir gaunamas pajamas.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas, 1992-04-07 Nr. I-2455 (2002-11-12 įstatymo Nr. IX-1188 redakcija su vėlesniais pakeitimais); Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas, 2000-03-28 Nr. VIII-1591 (2005-01-20 įstatymo Nr. X-78 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁷⁰ Kreipiantis dėl valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti.

⁷¹ Kreipiantis dėl antrinės teisinės pagalbos.

⁷² Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 7 str. 3 d.

Pavyzdys

Audito metu apklausus septynių savivaldybių ir dviejų VGTPT darbuotojus nustatyta, kad 9 atvejais iš 14 atsakingi darbuotojai net nežino, kad turto deklaracijų duomenys netikrinami ir jais visiškai pasitiki, ypač pasitikima duomenimis apie gyventojų gautas pajamas. Keturi darbuotojai suabejojo deklaracijų duomenų teisingumu. Vienos savivaldybės darbuotojas pripažino žinantis, kad VMI turto deklaracijų duomenų netikrina, todėl sakė, kad patys pagal galimybes pasitikrina duomenis (VĮ Registrų centras, VĮ „Regitra“), nors savivaldybė neįpareigota to daryti. 2011 m. iš 700-800 asmenų, kurie kreipėsi į šią savivaldybę dėl paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti, deklaracijas, savivaldybei paprašius, tikslino 20–30 asmenų (skaičiai apytiksliai, nes savivaldybėje tokios apskaitos nėra).

Apklausti darbuotojai pažymėjo, kad vertinant gyventojų teisę į valstybės paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, į valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą, naudoti kitus duomenis, nei deklaracijoje nurodė gyventojas, nėra teisinio pagrindo.

Atkreiptinas dėmesys, kad gyventojui suteikta teisė pasirinkti⁷³, kokią registruotino turto, vertybinių popierių, meno kūrinių ir juvelyrinių dirbinių vertę jis nurodo deklaracijoje – įsigijimo kainą ar rinkos vertę, nustatytą gyventojų nuožiūra. Todėl vertinant gyventojų turtą ir pajamas ir sprendžiant apie jo teisę į paramą ir (ar) pagalbą vadovaujamosi deklaruota turto verte.

Pavyzdys

Kauno VGTPT darbuotojas minėjo atvejį, kai gyventojas nurodė gyvenamojo namo mieste vertę apie 1 000 Lt, ir vertinant gyventojų turtą buvo vadovautasi gyventojų nurodyta verte.

Turto deklaracijų duomenys yra netinkami naudoti kaip gyventojų turimo turto ir gautų pajamų įrodymas, nes turto deklaracijų duomenų pagrindumas netikrinamas, deklaruojama registruotino turto vertė gali būti pasirenkama gyventojų nuožiūra. Vadovaujantis tokiais duomenimis suteikta valstybės parama būstui įsigyti ar išsinuomoti, socialinė parama ar valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba gali būti suteikta asmenims, neturintiems į ją teisės.

Paminėtina, kad Teisingumo ministerijos parengtame Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte⁷⁴ numatoma, kad gyventojų teisę gauti antrinę teisinę pagalbą įrodo teisingumo ministro nustatytos formos metinė pajamų ir turto deklaracija, t. y. vertinant gyventojų turtą ir pajamas planuojama nesivadovauti turto deklaracijos, teikiamos VMI, duomenimis. Parengtas ir atitinkamas Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo projektas⁷⁵.

⁷³ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004-02-09 įsakymas Nr. VA-13 „Dėl Metinės gyventojų (šeimų) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, teikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“ (2011-01-21 įsakymo Nr. VA-13 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁷⁴ Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, 2012-04-27 Nr. XIP-4364.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo 1, 2, 3, 7 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, 2012-04-27 Nr. XIP-4365.

3. Nepakankamai informatyvūs skelbiami deklaracijų duomenys apie gyventojų turtą ir pajamas

Pasaulio banko (bendradarbiaujant su Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuru) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos parengtose gairėse⁷⁶ nurodoma, kad deklaracijų duomenų viešinimas ypač svarbus kuriant visuomenės pasitikėjimą viešojo administravimo sektoriumi, didinant jo skaidrumą, suteikiant galimybę visuomenei susipažinti ir stebėti viešųjų asmenų turto ir pajamų pokyčius. Siekiant kovoti su korupcija ir užkirsti kelią interesų konfliktui, turi būti viešinami duomenys apie asmens turtą, pajamas ir jų įsigijimo būdus, asmenų įsipareigojimus⁷⁷.

Audito metu vertinome, ar Lietuvoje viešinami duomenys apie gyventojų turtą ir pajamas yra pakankamai informatyvūs.

Duomenis apie dalies gyventojų deklaruotą turtą ir (ar) pajamas ir deklaruotus privačius interesus skelbia:

- VMI „Valstybės žiniuose“ (apie dalies asmenų deklaruotą turtą);
- Vyriausioji rinkimų komisija savo tinklalapyje (apie kandidatų į valstybės politikus bei Europos Parlamento narius deklaruotą turtą, pajamas ir privačius interesus);
- Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (apie dalies asmenų deklaruotus privačius interesus).

Gyventojų turto deklaravimo įstatyme numatyta, kad „Valstybės žiniuose“ VMI skelbia dalies turtą deklaruojančių gyventojų⁷⁸ pagrindinių turto deklaracijos duomenų išrašą. Skelbiami 17 pareigybių turto deklaracijų duomenys (iš 56 turtą privalančių deklaruoti asmenų pareigybių sąrašo⁷⁹). Kaip minėta, šių skelbiamų duomenų pagrįstumas netikrinamas, ir jie ne visada atspindi gyventojų turimą turtą.

Duomenų išrašo forma patvirtinta VMI viršininko įsakymu⁸⁰. Išrašo duomenų pavyzdys pateiktas 3 lentelėje. 2011 m. „Valstybės žiniuose“ paskelbti 44 753 gyventojų 2010 metais turėto turto deklaracijų duomenys.

⁷⁶ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), *Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs*, p. 136–137. OECD (2011), *Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption*, p. 12.

⁷⁷ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), *Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs*, p. 99–100.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 10 str.

⁷⁹ 10 iš jų nesusijusios su einamomis pareigomis: gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, 18 m. sulaukę gyventojai ir t. t.

⁸⁰ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004-05-27 įsakymas Nr. VA-107 „Dėl Metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos duomenų išrašo formos, Gyventojų (šeimos) turto deklaravimo pažymos formos ir Gyventojų pajamų deklaravimo pažymos formos patvirtinimo“ (2010-05-18 įsakymo Nr. VA-60 redakcija).

3 lentelė. 2010 metų metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos duomenų išrašas (ištrauka)

Eil. Nr. skirsnyje	Deklaruotojo (sutuoktinio) vardas ir pavardė	Deklaruotojo (sutuoktinio), įskaitant vaikų, turto vertė litais 2010 m. gruodžio 31 d.			
		Privalomas registruoti turtas, vertybiniai popieriai, meno kūriniai, juvelyriniai dirbiniai	Piniginės lėšos	Paskolintų ir nesusigrąžintų lėšų suma	Gautų ir negrąžintų paskolų suma
1	xxx	943 312	82 794	0	0
	xxx sutuoktinis	1 405 800	0	0	0

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal „Valstybės žinių“ specialųjį priedą, 2011-10-01

Vadovaujantis teisės aktais⁸¹ Vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – VRK) tinklalapyje skelbiami kandidatų į valstybės politikus bei Europos Parlamento narius turto ir pajamų deklaracijų, pateiktų VMI, pagrindinių duomenų išrašai (skelbiamų duomenų pavyzdys pateiktas 4 lentelėje). Išrašo formą tvirtina VRK. Ši forma skiriasi nuo VMI patvirtintos formos. VRK tinklalapyje taip pat skelbiami kandidatų privačių interesų deklaracijų duomenys.

4 lentelė. VRK tinklalapyje viešinamos informacijos apie gyventojų turimą ir pajamas pavyzdys

Eil. Nr.	Deklaravęs asmuo xxx	
	Metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos pagrindinių duomenų išrašas	
1.	Privalomas registruoti turtas	109 000 Lt
2.	Vertybiniai popieriai, meno kūriniai, juvelyriniai dirbiniai	0 Lt
3.	Piniginės lėšos	145 000 Lt
4.	Suteiktos paskolos	0 Lt
5.	Gautos paskolos	0 Lt
	Metinės pajamų mokesčio deklaracijos pagrindinių duomenų išrašas	
1.	Gautų pajamų suma	79 776 Lt
2.	Išskaičiuota (sumokėta) pajamų mokesčio suma	11 966 Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VRK tinklalapyje skelbiamą informaciją, 2012-08-14

Privačių interesų deklaracijų duomenys asmenų, kurie teikia deklaracijas tiesiogiai VTEK⁸², yra vieši ir skelbiami VTEK interneto tinklalapyje: duomenys apie asmens ryšius su juridiniais asmenimis, gautas dovanas ir kitus sandorius, ryšius su fiziniais asmenimis (dėl kurių gali kilti interesų konfliktas), individualią veiklą ir kiti duomenys, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas. Sąrašas asmenų, deklaruojančių privačius interesus, iš dalies sutampa su turimą deklaruoti privalančių asmenų sąrašu. Pažymėtina audito metu įvykusi pažanga: nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d. privatūs

⁸¹ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas, 1992-07-09 Nr. I-2721 (2000-07-18 įstatymo Nr. VIII-1870 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 45 str.; Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2007-06-29 sprendimas Nr. 272 „Dėl asmens duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

⁸² Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, 1997-07-02 Nr. VIII-371 (2000-02-17 įstatymo Nr. VIII-1562 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 10 str. 1 d.

interesai deklaruojami tik elektroniniu būdu per EDS⁸³, o visų valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių interesų deklaracijų duomenis planuojama skelbti⁸⁴ VTEK interneto tinklalapyje⁸⁵.

Pasaulio banko ir Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuro nuomone, tam, kad turto ir pajamų deklaravimas taptų veiksmingu įrankiu kovai su korupcija, duomenys apie viešųjų asmenų turtą ir pajamas turi būti išsamūs ir prieinami visuomenei⁸⁶.

Pavyzdys

Valstybės pajamų tarnyba prie Latvijos finansų ministerijos viešai skelbia valstybės tarnautojo deklaruotus duomenis apie jo užimamas pareigas, turimą (bet kuria valdymo forma) nekilnojamąjį turtą ir jo buvimo vietą (vietovė), dalyvavimą juridiniuose vienetuose, turimas transporto priemones (bet kuria valdymo forma), lėšas banke ir ne banke (per 20 minimalių darbo užmokesčių), visas per ataskaitinį laikotarpį gautas pajamas ir jų gavimo šaltinį, įvykčius sandorius už daugiau nei 20 minimalių darbo užmokesčių, paskolintas ir pasiskolintas lėšas (per 20 minimalių darbo užmokesčių), vardai ir pavardės sutuoktinių, brolių, seserų, tėvų. Paminėtina, kad Latvijoje valstybės tarnautojai visus minėtus duomenis pateikia vienoje deklaracijos formoje.

Skelbti išsamius duomenis apie viešųjų asmenų turtą, pajamas ir privačius interesus, kaip daroma Latvijoje (žr. pavyzdį), Lietuvoje nėra galimybės, nes duomenys, tokie kaip, pvz., nekilnojamojo turto buvimo vieta, nedeklaruojami, ne visi pajamų šaltiniai ir gautos pajamos deklaracijose susieti tarpusavyje.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija pažymi, kad informacija apie deklaruojančio asmens turto rūšį, jo buvimo vietą (pvz., suinteresuotas tarnautojas gali priimti palankius sprendimus dėl vietovės, kurioje yra jo turtas), turto ir pajamų įsigijimo būdus (dovanotas, pirktas, paveldėtas ir pan.) ypač svarbi užkertant kelią interesų konfliktui⁸⁷. Tačiau Lietuvoje patvirtintose turto ir pajamų deklaracijų formose nėra duomenų, nurodančių privataus intereso buvimą, nes šiose deklaracijose akcentuojamos tik vertinės turto bei pajamų išraiškos⁸⁸. Informacija apie privalomo registruoti nekilnojamojo turto rūšį, vietovės pavadinimą, įsigijimo būdą, deklaruojančio asmens ir jo sutuoktinio gaunamų ir gautų pajamų šaltinius buvo teikiama privačių interesų deklaracijoje, kurios forma galiojo iki 2008 m. pabaigos. Vykdamas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą⁸⁹, atsisakyta duomenų, pateikiamų Valstybinei mokesčių inspekcijai,

⁸³ Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2012-07-05 sprendimu Nr. KS-84 patvirtintos Privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslinimo ir pateikimo taisyklės (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 6 p.; EDS priemonėmis deklaracijų neteikia asmenys, kurių duomenys įstatymų nustatyta tvarka yra įslaptinti, ir (ar) operatyvinę veiklą vykdančias asmenys, kurie deklaracijas teikia institucijos, kurioje dirba, vadovo nustatyta tvarka.

⁸⁴ Ten pat, 26 p. ir 43 p.; Viešai neskelbiami pretendentų į valstybinę tarnybą, asmenų, kurių duomenys įstatymų nustatyta tvarka yra įslaptinti, ir operatyvinę veiklą vykdančių asmenų duomenys.

⁸⁵ 2012 m. rugsėjo 27 d. VTEK pirmininko įsakymu privačių interesų deklaracijų viešinimas sustabdytas iki Komisija priims atitinkamą sprendimą dėl taisyklių suderinimo su Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatomis.

⁸⁶ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), *Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs*, p. 100–103.

⁸⁷ OECD (2011), *Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption*, OECD Publishing, Part II, Chapter 5.

⁸⁸ Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 6 straipsnio pakeitimo įstatymo 2004-04-07 projekto Nr. IXP-3401 aiškinamasis raštas.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2004 m. ir 2005 m. veiklos ataskaitų“, 2006-06-20 Nr. X-708.

dubliavimo⁹⁰, todėl 2008 m. patvirtintoje privačių interesų deklaracijos formoje⁹¹ minėtų duomenų apie turtą nebeliko⁹², o pajamų šaltinių deklaravimą pakeitė sandorių deklaravimas.

Didinant visuomenės pasitikėjimą deklaravimo sistema labai svarbu viešinti informaciją apie pritaikytas sankcijas už deklaravimo tvarkos nesilaikymą, netikslių ar melagingų duomenų pateikimą⁹³. Gyventojų turto deklaravimo įstatyme numatyta, kad už vengimą pateikti turto deklaraciją, jos nepateikimą ar pateikimą ne laiku arba neteisingai nurodytus duomenis gyventojai atsako administracine arba baudžiamąja tvarka⁹⁴. Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatyta, kad už įstatymo pažeidimus skiriamos baudos ir (arba) skaičiuojami delspinigiai⁹⁵. Gyventojams, pavėluotai pateikusiems arba nepateikusiems deklaracijų, VMI taiko Administracinių teisės pažeidimų kodekso⁹⁶ 172¹ str.⁹⁷ numatytas sankcijas – įspėjimą arba piniginę baudą. VMI neturi apibendrintos informacijos apie pritaikytas sankcijas už nepateiktas ar pateiktas ne laiku deklaracijas, ar deklaracijoje nurodytus klaidingus duomenis.

Lietuvoje skelbiami turto ir pajamų deklaracijų duomenys apie dalies viešųjų asmenų turtą ir pajamas yra nepakankamai informatyvūs, visuomenei neprieinama informacija, kiek ir kokio turto turi viešasis asmuo, kaip šis turtas įsigytas, kiek iš viso ir iš kokių šaltinių gauta pajamų. Todėl duomenų apie viešųjų asmenų deklaruotą turtą ir pajamas viešinimas nepadeda įgyvendinti tarptautinėje praktikoje viešinimui keliamą tikslą didinti viešojo administravimo skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą juo. Pažymėtina, kad esama deklaravimo sistema net nesudaro galimybės dalies minėtų duomenų viešinti, nes jie turto ir pajamų deklaracijose nepateikiami.

6-ojo audito departamento direktorius

Rimantas Sanajevas

6-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Nomeda Poteliūnienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos: Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui,
Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybai, Lietuvos Respublikos finansų ministerijai,
Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos specialiųjų
tyrimų tarnybai, Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 22 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymo 2007-05-24 projekto Nr. XP-1843(2) aiškinamasis raštas.

⁹¹ Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2008-10-09 sprendimas Nr. KS-79 „Dėl privačių interesų deklaracijos formos patvirtinimo“.

⁹² Privačių interesų deklaracijos formoje neliko duomenų apie turtą, pajamas, vertybinius popierius ir turtines prievoles.

⁹³ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs, p. 18.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 9 str.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007, 36 str.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 1984-12-13 Nr. X-4449.

⁹⁷ 172¹ straipsnis. Ataskaitų ir dokumentų apie savo (fizinio asmens), įmonės, įstaigos arba organizacijos pajamas, turtą, pelną ir mokesčius pateikimo tvarkos pažeidimas bei mokesčių vengimas.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito objektas – turto ir pajamų deklaravimas.

Audito subjektas – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

Audito tikslas – įvertinti, ar gyventojų turto ir pajamų deklaravimas yra efektyvus.

Audituojamas laikotarpis – 2009–2011 metai. Popierinių deklaracijų priėmimo ir duomenų apdorojimo procedūrų analizei naudojami ir 2012 m. duomenys.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai, informacijos šaltiniai:

Taikydami dokumentų peržiūros ir pokalbio metodus informaciją rinkome Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Vilniaus apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje.

Nagrinėjome su audito objektu susijusius teisės aktus, straipsnius spaudoje.

Stebėjome popierinių deklaracijų priėmimo procedūras Vilniaus AVMI ir popierinių deklaracijų apdorojimą VMI Deklaracijų tvarkymo skyriuje Druskininkuose. Analizavome 2011 m. atliktų gyventojų mokestinių tyrimų ir mokestinių patikrinimų medžiagą.

Analizavome teisės aktus ir dokumentus, susijusius su VMI gyventojų pajamų mokesčio informacine sistema, stebėjome sistemos veikimą.

Analizavome ir vertinome informaciją, surinktą per pokalbius su VMI darbuotojais.

Nagrinėjome Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Vidaus audito departamento nustatytus trūkumus, vertinant gyventojų pajamų mokesčio deklaravimo administravimą Valstybinėje mokesčių inspekcijoje, ir pateiktas rekomendacijas šiems trūkumams pašalinti⁹⁸.

Nagrinėjome Pasaulio banko (bendradarbiaujant su Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo biuru) parengtas „Turto ir pajamų deklaravimo gaires“ ir Ekonominio

⁹⁸ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Vidaus audito departamentas: „Privalomojo sveikatos draudimo įmokų administravimo vertinimo Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Finansų ministerijos ir Klaipėdos apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje vidaus audito ataskaita“, 2011-12-19 Nr. (15.10-02)-255-16; „Gyventojų pajamų mokesčio ir vienkartinio gyventojų turto deklaravimo administravimo vertinimo vidaus audito ataskaita“, 2008-12-22 Nr. (15.10-02)-255-14.

bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atliktą Rytų Europos ir Centrinės Azijos šalių viešųjų asmenų turto deklaravimo studiją⁹⁹.

Apklausėme atsitiktinės atrankos būdu atrinktų savivaldybių (Vilniaus ir Kauno miestų, Druskininkų, Jonavos rajono, Klaipėdos miesto, Marijampolės ir Šakių rajonų) atsakingus darbuotojus dėl turto deklaracijų duomenų panaudojimo skiriant piniginę socialinę paramą ir paramą būstui įsigyti bei suteikiant socialinį būstą nuomai. Taip pat apklausėme dviejų atsitiktinės atrankos būdu atrinktų (iš penkių) valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybų (Vilniaus ir Kauno) darbuotojus dėl turto deklaracijų duomenų panaudojimo sprendžiant, ar gyventojas turi teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą.

Diskutavome su Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, STT, Lietuvos laisvosios rinkos instituto atstovais apie esamos turto ir pajamų deklaravimo sistemos privalumus ir trūkumus, o su Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos atstovais – apie privačių interesų ir gyventojų turto ir pajamų deklaravimo svarbą užkertant kelią interesų konfliktui ir kovojant su korupcija valstybinėje tarnyboje.

Atlikome 28 užsienio šalių¹⁰⁰ aukščiausiųjų audito institucijų apklausą dėl turto, pajamų ir privačių interesų deklaravimo praktikos jų šalyse. Atsakymus pateikė devynių šalių aukščiausiosios audito institucijos (Austrijos, Čekijos, Latvijos, Estijos, Nyderlandų, Norvegijos, Portugalijos, Vengrijos ir Vokietijos).

⁹⁹ The World Bank and the United Nations Office of Drugs and Crimes (2009), Income and Asset Declarations: Tools and Trade-offs. OECD (2011), Asset Declarations for Public Officials: A Tool to Prevent Corruption.

¹⁰⁰ Airija, Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Kroatija, Danija, Estija, Prancūzija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Latvija, Lenkija, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vengrija, Vokietija, Kanada, JAV, Australija.

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
2 priedas

Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo raida Lietuvoje

Gyventojų pajamų deklaravimas

1991–2002 m. pajamas deklaravo gyventojai¹⁰¹, gavę su darbo santykiais nesusijusių pajamų iš Lietuvos vienetų ir (ar) iš užsienio valstybių gyventojų ar veiklos užsienyje, ar kitų pajamų, už kurias gyventojas turėjo sumokėti pajamų mokesť. Pajamas taip pat reikėjo deklaruoti, jei apskaičiuotas pajamų mokestis turėjo būti perskaičiuotas.

1994–2003 m. deklaruoti pajamas privalėjo gyventojai, įsigyjantys brangų turtą (už 30 000 Lt ir daugiau), įsigyjantys arba perleidžiantys pinigines lėšas (30 000 Lt ir daugiau)¹⁰². Buvo deklaruojamos turtui įsigyti panaudotos pajamos ir jų šaltinis.

1996–2002 m. pagal atskirai nustatytą tvarką¹⁰³ pajamas (taip pat ir turtą) deklaravo valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai, politikai, ūkinių subjektų vadovai ir jų šeimos nariai (t. y. gyventojai pagal patvirtintą pareigybių sąrašą). Buvo deklaruojamos visos per kalendorinius metus gautos pajamos ir sumokėti mokesčiai.

Nuo 2003 m., panaikinus Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinąjį įstatymą, gyventojų pajamų deklaravimas vykdomas vadovaujantis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymu. Gyventojai deklaruoja per praėjusius kalendorinius metus gautas pajamas ir už jas apskaičiuotą pajamų mokesť. Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme numatyti atvejai, kai gyventojai neprivalo teikti metinės pajamų deklaracijos.

Gyventojų turto deklaravimas

Nuo 1996 m. valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai, politikai, ūkinių subjektų vadovai ir jų šeimos nariai (t. y. gyventojai pagal patvirtintą pareigybių sąrašą), vadovaudamiesi tuo pačiu Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymu, pagal kurį deklaravo pajamas, deklaravo ir turtą¹⁰⁴. Ši prievolė galioja ir dabar¹⁰⁵: tam tikras pareigas einantys gyventojai¹⁰⁶ ir jų šeimos nariai privalo deklaruoti metų pabaigoje turėtą turtą.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinasis įstatymas, 1990-10-05 Nr. I-641.

¹⁰² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl brangų turtą įsigijusių arba įsigyjančių Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų deklaravimo, 1993-12-09 Nr. I-322.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

2005 m., siekiant sudaryti duomenų bazę, įvykdytas visuotinis vienkartinis turto deklaravimas¹⁰⁷, kurio metu nuolatiniai Lietuvos gyventojai privalėjo deklaruoti 2003 m. gruodžio 31 d. turėtą turtą. Jei gyventojas turto nedeklaravo, šiuo turtu negali būti pagrindžiami kito turto įsigijimo šaltiniai.

¹⁰⁶ Turtą kai kuriais atvejais deklaruoja ir asmenys, nepriklausomai nuo einamų pareigų: pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, piniginę socialinę paramą, paramą būstui įsigyti, sulaukę 18 m. amžiaus, įgiję teisę nuolat gyventi Lietuvoje, suteikę auką politinei partijai.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymas, 2003-12-18 Nr. IX-1910.

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
3 priedas

Turtą deklaruoiantys gyventojai ir deklaruojamas turtas

Turtą deklaruoiantys gyventojai	Deklaruojamas turtas
1. Valstybės politikai ir jų šeimos nariai. 2. Kandidatai į valstybės politikus ir jų šeimos nariai. 3. Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos (toliau – Europos Parlamento nariai), ir jų šeimos nariai. 4. Kandidatai į Europos Parlamento narius, renkamus nuo Lietuvos Respublikos (toliau – kandidatai į Europos Parlamento narius), ir jų šeimos nariai. 5. Valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai, antstoliai ir jų šeimos nariai, notarai ir jų šeimos nariai. 6. Lietuvos Respublikos teismų pirmininkai, teismų pirmininkų pavaduotojai, teismų skyrių pirmininkai, teisėjai ir jų šeimos nariai. 7. Nacionalinės teismų administracijos direktorius ir jo šeimos nariai. 8. Seimo kontrolieriai ir jų šeimos nariai. 9. Valstybės kontrolierius, valstybės kontrolieriaus pavaduotojai ir jų šeimos nariai. 10. Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolierius ir jo šeimos nariai. 11. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius ir jo šeimos nariai. 12. Prokurorai ir jų šeimos nariai. 13. Lietuvos kariuomenės vadas, kariuomenės vado pavaduotojai ir jų šeimos nariai; 14. Krašto apsaugos sistemos profesinės karo tarnybos kariai, kurių veiklą reglamentuoja Operatyvinės veiklos įstatymas, profesinės karo tarnybos karininkai ir jų šeimos nariai. Nuo 2013-01-01 – profesinės karo tarnybos karininkai ir jų šeimos nariai, žvalgybos pareigūnai ir jų šeimos nariai; 15. Lietuvos banko valdybos nariai ir jų šeimos nariai; 16. Žurnalistų etikos inspektorius ir jo šeimos nariai; 17. Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko paskirti institucijų ir įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, vadovai bei pareigūnai ir jų šeimos nariai; 18. Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, kitų pagal specialius įstatymus paskirtų valstybinių (nuolatinių) komisijų ir tarybų pirmininkai, jų pavaduotojai bei nariai ir jų šeimos nariai; 19. Akcinių bendrovių, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovai ir jų šeimos nariai; 20. Valstybės ir savivaldybės įmonių vadovai ir jų šeimos nariai; 21. Viešųjų įstaigų, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovai ir jų šeimos nariai; 22. Asociacijų, kurių steigėja yra valstybė ar savivaldybė, vadovai ir jų šeimos nariai; 23. Valstybinių aukštųjų mokyklų vadovai ir jų šeimos nariai;	1. Nekilnojamasis daiktas, įskaitant nebaigtą statyti statinį. 2. Kilnojamasis daiktas, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija. 3. Piniginės lėšos bankuose ir kitose kredito įstaigose ir ne bankuose ir kitose kredito įstaigose, jeigu jų bendra suma viršija 5 000 litų. 4. Pasiskolintos ir negražintos piniginės lėšos, jeigu jų bendra suma viršija 5 000 litų. 5. Paskolintos ir nesusigražintos piniginės lėšos, jeigu jų bendra suma viršija 5 000 litų. 6. Meno kūriniai, brangakmeniai, juvelyriniai dirbiniai, taurieji metalai, kurių vieneto vertė viršija 5 000 litų. 7. Vertybiniai popieriai, jeigu jų bendra vertė viršija 5 000 litų. 8. Gautas pajamas deklaruoja gyventojai ir jų šeimos nariai: pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, valstybės paramą būstui įsigyti, aukojantys politinės kampanijos dalyviui. Sulaukę 18 metų nuolatiniai Lietuvos gyventojai, taip pat sulaukę 18 metų ir vyresni asmenys, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka įgiję teisę nuolat gyventi Lietuvoje, deklaruoja: 1. Nekilnojamąjį turtą, įskaitant ir nebaigtus statyti statinius, kurių nuosavybės teisės nėra įregistruotos nekilnojamojo turto registre; 2. Lėšas, turimas ne Lietuvos Respublikos bankuose ir kitose kredito įstaigose, jeigu jų bendra suma didesnė kaip 5 000 litų; 3. Juvelyrinius dirbinius, brangakmenius, tauriuosius metalus, meno kūrinius, kurių vieneto vertė didesnė kaip 5 000 litų; 4. Paskolintas ir nesusigražintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma didesnė kaip 5 000 litų; 5. Pasiskolintas ir negražintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma didesnė kaip 5 000 litų; 6. Vertybinius popierius, jeigu jų bendra vertė didesnė kaip 5 000 litų.

24. Gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai; 25. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, kuriems pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą reikia deklaruoti turtą (įskaitant gautas pajamas); 26. Sulaukę 18 metų nuolatiniai Lietuvos gyventojai, taip pat sulaukę 18 metų ir vyresni asmenys, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka įgiję teisę nuolat gyventi Lietuvoje, turintys nurodytą turtą; 27. Asmenys, aukojantys savarankiškam politinės kampanijos dalyviui, ir jų šeimos nariai, išskyrus asmenis, kurių auka (aukų suma) vienam savarankiškam politinės kampanijos dalyviui per politinę kampaniją neviršija 40 litų; 28. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti pagal Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymą, ir jų šeimos nariai; 29. Kredito įstaigų tarybų ir (ar) valdybų nariai, administracijų vadovai, administracijų vadovų pavaduotojai ir jų šeimos nariai; 30. Viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo tarybų ir (ar) valdybų nariai, vadovai, jų pavaduotojai, vyriausieji redaktoriai, jų pavaduotojai, redaktoriai, jų pavaduotojai ir jų šeimos nariai.	
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymą, 1996-05-16 Nr. I-1338 (2003-12-18 įstatymo Nr. IX-1911 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais)	

**Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
4 priedas**

Pajamas deklaruojantys gyventojai ir deklaruojamos pajamos

Pajamas deklaruoja nuolatiniai Lietuvos gyventojai:

1. Gyventojai, gavę su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, pagal mokesčio sumokėjimo tvarką priskiriamų A klasės pajamoms¹⁰⁸ (t. y. pajamų gavę iš darbdavio: Lietuvos vieneto, užsienio vieneto per jo nuolatinę buveinę Lietuvoje, iš nuolatinio Lietuvos gyventojų, iš nenuolatinio Lietuvos gyventojų, veikiančio per nuolatinę bazę Lietuvoje), kai tokių pajamų gavimo vietoje pritaikytas neapmokestinamasis pajamų dydis (toliau – NPD) turi būti perskaičiuotas.
2. Gyventojai, kuriems atsiranda prievolė deklaruoti turimą turtą Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka.
3. Gyventojai, vykdantys individualią veiklą (įsigiję verslo liudijimą ar įregistravę individualią veiklą), nors ir negavę individualios veiklos pajamų.
4. Ūkininkai ir jų partneriai, kiti žemės ūkio individualią veiklą vykdantys gyventojai, įregistravę ūkį Ūkininkų ūkio registre, išskyrus ūkininkus ir jų partnerius, kurių 2010 m. pajamos iš žemės ūkio veiklos yra ne didesnės kaip 10 000 Lt, o žemės ūkio valdos ar ūkio ekonominis dydis už praėjusių metų (2009 m.) mokesčių laikotarpį yra ne didesnis kaip 14 europinių dydžių vienetai; kiti žemės ūkio individualią veiklą vykdantys gyventojai, neįregistravę ūkininkais ar partneriais, 2010 m. gavę didesnių kaip 10 000 Lt pajamų iš žemės ūkio veiklos, kai turimos žemės ūkio valdos ar ūkio ekonominis dydis už praėjusių metų (2009 m.) mokesčių laikotarpį yra ne didesnis kaip 14 europinių dydžių vienetai; kiti žemės ūkio individualią veiklą vykdantys gyventojai, kurių turimos žemės ūkio valdos ar ūkio ekonominis dydis už praėjusių metų (2009 m.) mokesčių laikotarpį yra didesnis kaip 14 europinių dydžių vienetai, – neatsižvelgus į 2010 m. gautų pajamų sumą.
5. Gyventojai, gavę pajamų už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės turtą:
 - 1) už nepraėjus 3 metams iki pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės įsigytą nekilnojamąjį daiktą, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje;
 - 2) už nepraėjus 3 metams iki pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės įsigytą kilnojamąjį daiktą, taip pat kilnojamąjį daiktą, kuris pripažįstamas nekilnojamuoju pagal įstatymus, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje;
 - 3) už anksčiau kaip prieš 3 metus iki pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės įsigytą nekilnojamąjį daiktą, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje (išskyrus esantį Lietuvoje), jeigu gautų pajamų suma per mokesčių laikotarpį (kalendorinius metus) yra didesnė kaip 10 000 Lt;
 - 4) už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės Europos ekonominės erdvės valstybėje esantį gyvenamąjį būstą, kuriame trumpiau nei pastaruosius dvejus metus (iki perleidimo) buvo gyventojų deklaruota gyvenamoji vieta, arba būstą, kuriame gyvenamoji vieta nebuvo deklaruota, jeigu jis nebuvo išlaikytas gyventojų nuosavybėje 3 metus;
 - 5) už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės nekilnojamąjį pagal prigimtį daiktą, iki 2010 m. gruodžio 11 d. laikytą individualios veiklos turtu, neatsižvelgus į išlaikymo nuosavybėje terminą;
 - 6) už anksčiau kaip prieš 3 metus iki pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės įsigytą teisiškai įregistruotą (registruotiną) kilnojamąjį daiktą, taip pat kilnojamąjį daiktą, kuris pripažįstamas nekilnojamuoju pagal įstatymus, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje (įskaitant esantį Lietuvoje), jeigu tokios pajamos gautos iš gyventojų, iš Lietuvos juridinių asmenų ar iš šaltinio užsienio valstybėje, o gautų pajamų suma per mokesčių laikotarpį (kalendorinius metus) yra didesnė kaip 10 000 Lt;
 - 7) už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės nekilnojamąjį daiktą ar teisiškai įregistruotą (registruotiną) kilnojamąjį daiktą, esantį Europos ekonominės erdvės valstybėje (įskaitant esantį Lietuvoje), jeigu tokios pajamos gautos iš užsienio valstybės ar zonos, kuri yra įtraukta į Tikslinių teritorijų sąrašą (nesvarbu, kiek laiko tas daiktas gyventojui priklausė nuosavybės teise);
 - 8) už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės nekilnojamąjį daiktą ar teisiškai įregistruotą (registruotiną) kilnojamąjį daiktą, esantį ne Europos ekonominės erdvės valstybėje (nesvarbu, kiek laiko tas daiktas gyventojui priklausė nuosavybės teise);
 - 9) už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybės kitą (teisiškai neregistruojamą) turtą, kai skirtumas tarp gautų pajamų ir to turto įsigijimo išlaidų sudarė daugiau kaip 8 000 Lt per metus;
 - 10) už parduotus ar kitaip perleistus nuosavybės vertybinius popierius, jeigu jie buvo perleisti anksčiau kaip

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007, 22 str. 2 d. (aktuali redakcija 2012-07-14).

po 366 dienų nuo jų įsigijimo dienos ir gyventojas 3 metus iki mokestinio laikotarpio, kurį vertybiniai popieriai perleisti nuosavybėn, pabaigos valdė daugiau kaip 10 procentų vieneto akcijų, o bendra pajamų suma, gauta už tokius perleistus vertybinius popierius, yra didesnė kaip 10 000 Lt; taip pat už perleistus nuosavybėn šių sąlygų neatitinkančius vertybinius popierius (nesvarbu, kokia pajamų suma už juos gauta); gavę pajamų už parduotas ar kitaip perleistas nuosavybėn akcijas, gautas nemokamai, padidinus įstatinį kapitalą arba akcijų perleidimo pajamų, atitinkančių akcijų nominalios vertės padidinimo sumą;   11) pajamų už parduotas pačių surinktas miško gėrybes (grybus, uogas, riešutus, vaistažoles), kai bendra tokių pajamų suma per mokestinį laikotarpį yra didesnė kaip 10 000 Lt.   6. Gyventojai, gavę kitokių pajamų: 1) su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų iš šaltinio užsienio valstybėse; 2) bet kokio dydžio pajamų iš neribotos civilinės atsakomybės vieneto (individualios įmonės, ūkinės bendrijos) apmokestinto pelno ar iš pelno mokesčiu neapmokestintų lėšų; 3) dividendų iš šaltinio užsienio valstybėje; 4) daugiau kaip 10 000 Lt palūkanų iš Europos ekonominės erdvės valstybių (neįskaitant gautų iš Lietuvos) kredito įstaigų už laikomus indėlius; 5) gyvybės draudimo išmokų iš šaltinio užsienio valstybėse; 6) loterijų laimėjimų, išmokėtų Europos ekonominės erdvės valstybių vienetų, kurie moka mokestį nuo loterijų apyvartos, kai jų suma per mokestinį laikotarpį didesnė už 3500 Lt; 7) azartinių lošimų laimėjimų pajamų; 8) didesnės kaip 8 000 Lt vertės dovanų iš gyventojų, nesusijusių su apdovanotoju artimiausios giminystės ar santuokos ryšiais; 9) didesnės kaip 10 000 Lt vertės dovanų iš tėvų (itėvių), vaikų (įvaikių), sutuoktinių, brolių ir seserų, senelių, vaikaičių; 10) iš gyventojų gavę bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų, išskyrus iš nuolatinio Lietuvos gyventojų gautas: su darbo santykiais susijusias pajamas, palūkanas ir honorarus, sportininko ar atlikėjo veiklos pajamas, taip pat iš nuolatinio Lietuvos gyventojų, vykdančio individualią netauriųjų metalų laužo supirkimo veiklą, už parduotą ar kitaip perleistą nuosavybėn netauriųjų metalų laužą gautas individualios ir ne individualios veiklos pajamas; 11) iš šaltinio užsienio valstybėje gavę bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų; 12) iš gyventojų ar šaltinio užsienio valstybėje gavę neapmokestinamųjų pajamų, neįtrauktų į Nedeklaruojamų neapmokestinamųjų pajamų sąrašą. 7. Pageidaujantys susigražinti pajamų mokestį.   8. Galutinai iš Lietuvos išvykstantys gyventojai.   9. Tapę nuolatiniais Lietuvos gyventojais.
Pajamas deklaruoja nenuolatiniai Lietuvos gyventojai: 1. Gyventojai, per nuolatinę bazę Lietuvoje gavę individualios veiklos pajamų . 2. Gyventojai, ne per nuolatinę bazę Lietuvoje gavę B klasės apmokestinamųjų pajamų, kurių šaltinis yra Lietuvoje: 1) pajamų iš nuolatinio Lietuvos gyventojų už Lietuvoje esančio nekilnojamojo pagal prigimtį daikto nuomą; 2) iš užsienio vieneto ne per jo nuolatinę buveinę Lietuvoje ir nenuolatinio Lietuvos gyventojų ne per jo nuolatinę bazę gavę su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų už veiklą Lietuvoje; 3) iš užsienio vieneto ne per jo nuolatinę buveinę Lietuvoje ir nenuolatinio Lietuvos gyventojų ne per jo nuolatinę bazę gavę sporto veiklos pajamų ir atlikėjo veiklos pajamų už veiklą Lietuvoje; 4) iš nuolatinio Lietuvos gyventojų, užsienio vieneto ne per jo nuolatinę buveinę Lietuvoje ir nenuolatinio Lietuvos gyventojų nekilnojamąjį daiktą ir kilnojamąjį ne per jo nuolatinę bazę Lietuvoje gavę pajamų už parduotą ar kitokiu būdu perleistą nuosavybėn Lietuvoje esantį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija ir šis daiktas yra (ar privalo būti) įregistruotas Lietuvoje. 3. Gyventojai gali pateikti deklaraciją, kad būtų pritaikytas metinis NPD – gavę su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, kurių šaltinis yra Lietuvoje ir kurioms pagal GPMĮ 20 straipsnio nuostatas gali būti taikomas metinis NPD (nes nenuolatiniam gyventojui NPD gali būti taikomas tik mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, teikiant metinę pajamų mokesčio deklaraciją GPM309).
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VMI parengtą informaciją.

**Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
5 priedas**

Privačius interesus deklaruojantys gyventojai ir deklaruojami duomenys

Deklaruojantys asmenys	Deklaruojami duomenys
1. Valstybės politikai. 2. Valstybės pareigūnai. 3. Valstybės tarnautojai. 4. Teisėjai. 5. Profesinės karo tarnybos kariai, vykduantys operatyvinę veiklą. 6. Profesinės karo tarnybos karininkai. 7. Asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybių įmonėse, biudžetinėse įstaigose ir turintys administravimo įgaliojimus. 8. Asmenys, dirbantys viešosiose įstaigose ir asociacijose, kurios gauna lėšų iš Lietuvos valstybės ar savivaldybių biudžetų ir fondų, ir turintys administravimo įgaliojimus. 9. Lietuvos banko darbuotojai, turintys viešojo administravimo įgaliojimus (atliekantys finansų rinkos priežiūros, vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų nagrinėjimo ne teisme funkcijas ir kitas viešojo administravimo funkcijas). 10. Akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių, kurių akcijos, suteikiančios daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei, vadovai ir vadovų pavaduotojai. 11. Asmenys, pretenduojantys dirbti valstybinėje tarnyboje. 12. Kandidatai į Seimo narius, Respublikos Prezidentus, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius. 13. Kiti asmenys, turintys viešojo administravimo įgaliojimus.	1. Juridinis asmuo, kurio dalyvis yra jis ar jo sutuoktinis, sugyventinis, partneris. 2. Individuali veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme. 3. Narystė ir pareigos įmonėse, įstaigose, asociacijose ar fonduose, išskyrus narystę politinėse partijose ar organizacijose. 4. Per pastaruosius 12 kalendorinių mėnesių gautos dovanos (išskyrus artimų asmenų dovanas), jeigu dovanų vertė didesnė negu 500 Lt. 5. Informacija apie per pastaruosius 12 kalendorinių mėnesių sudarytus ir kitus galiojančius sandorius, jeigu sandorio vertė didesnė negu 10 000 Lt. 6. Artimi asmenys ar kiti deklaruojančiajam žinomi asmenys, arba duomenys, dėl kurių, deklaruojančiojo nuomone, gali kilti interesų konfliktas.
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą, 1997-07-02 Nr. VIII-371 (2000-02-17 įstatymo Nr. VIII-1562 redakcija)	

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
6 priedas

2009–2011 m. mokestinių laikotarpių turto deklaravimo statistiniai duomenys

Mokestinis laikotarpis	Deklaracijas pateikusių gyventojų skaičius*, vnt.	Privalančių pateikti deklaracijas gyventojų skaičius**, vnt.	Privalomas registruoti turtas, mln. Lt	Vertybiniai popieriai, meno kūriniai, juvelyriniai dirbiniai, mln. Lt	Piniginės lėšos banke ir ne banke, mln. Lt	Suteiktos paskolos, mln. Lt	Gautos paskolos, mln. Lt	Deklaruota turto iš viso, mln. Lt
2009	101 869	103 757	13 988	1 284	3 771	543	3 128	22 715
2010	99 398	101 326	11 842	1 006	3 322	391	2 674	19 236
2011	99 498	102 107	12 202	1 436	3 421	449	2 817	20 325

* Lentelėje nepateikti duomenys apie gyventojus, pageidaujantiems gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, piniginę socialinę paramą, valstybės paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti bei aukojančius politinės kampanijos dalyviui, nes šie gyventojai teikia ne metines, bet 12 mėn. turto deklaracijas, kur minėtas laikotarpis nebūtinai sutampa su kalendoriniais metais, o privalančių deklaruoti turtą gyventojų sąrašas sudaromas už kalendorinius metus

** VMI turimais duomenimis

Šaltinis – VMI pateikta informacija (2012-08-16 duomenys; informacija nuolat kinta, nes gyventojai teikia naujas deklaracijas ir tikslina pateiktų deklaracijų duomenis)

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
7 priedas

2009–2011 m. mokestinių laikotarpių pajamų deklaravimo statistiniai duomenys

Mokestinis laikotarpis	Deklaracijas pateikusių gyventojų skaičius, vnt.	Privalėjusių pateikti deklaracijas gyventojų skaičius*, vnt.	Iš privalėjusių deklaruoti pajamas deklaravusių gyventojų skaičius, vnt.	Gautų apmokestinamųjų pajamų suma, mln. Lt	Gyventojų, deklaravusių apmokestinamąsias pajamas, skaičius, vnt.	Neapmokestinamųjų pajamų suma, mln. Lt	Gyventojų, deklaravusių neapmokestinamąsias pajamas, skaičius, vnt.
2009	953 657	289 956	264 545	22 593	893 391	4 687	139 072
2010	857 502	301 822	259 849	20 271	801 953	5 833	145 557
2011	810 312	305 921	223 227	20 945	771 316	6 530	143 932

* VMI turimais duomenimis
Šaltinis – VMI pateikta informacija (2012-08-16 duomenys; informacija nuolat kinta, nes gyventojai teikia naujas deklaracijas ir tikslina pateiktų deklaracijų duomenis)

Valstybinio audito ataskaitos
„Gyventojų turto ir pajamų
deklaravimas“
8 priedas

**Valstybinio audito ataskaitoje „Gyventojų turto ir pajamų deklaravimas“
pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo planas**

Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Nustatyti gyventojų turto ir pajamų deklaravimui keliamus tikslus ir peržiūrėti esamą gyventojų turto ir pajamų deklaravimo sistemą, įvertinant galimybę pasiekti nustatytus tikslus, bei priimti reikiamus sprendimus.	Lietuvos Respublikos Vyriausybei	1. Sudaryti tarpinstitucinę darbo grupę išanalizuoti gyventojų turto ir pajamų deklaravimui keliamus tikslus, peržiūrėti esamą gyventojų turto ir pajamų deklaravimo sistemą, įvertinant galimybę pasiekti nustatytus tikslus, taip pat	2013-07-01
2.	Įvertinti metinės gyventojų (šeimų) turto deklaracijos duomenų naudojimo, vertinant gyventojų turtą ir pajamas, tikslumą, gyventojams kreipiantis dėl valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti, pinigines socialines paramas.	Lietuvos Respublikos Vyriausybei	2. Atsižvelgiant į Darbo grupės išvadą, priimti sprendimus dėl gyventojų turto ir pajamų deklaravimo reglamentavimo tobulinimo, prireikus parengti teisės aktų pakeitimų projektus.	2014-01-01

3. 3.1.	Siekiant užtikrinti popierinėse deklaracijose esančių duomenų saugumą ir sudaryti prielaidas efektyviam išteklių naudojimui: pakeisti prašymų pervesti dalį sumokėto gyventojų pajamų mokesčio paramos gavėjams ir (ar) politinėms partijoms pateikimo Valstybinei mokesčių inspekcijai tvarką, panaikinant galimybę prašymus siųsti paštu;	Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	1. Pasiūlyti Lietuvos Respublikos finansų ministerijai inicijuoti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nuostatų, reglamentuojančių dokumentų teikimo mokesčių administratoriui būdus, pakeitimą. 2. Pakeisti Prašymo pervesti pajamų mokesčio dalį vienetams, turintiems teisę gauti paramą, ir (arba) politinėms partijoms FR0512 formos, papildomo lapo FR0512P formos užpildymo ir pateikimo taisykles.	2012-11-12 Jeigu būtų pakeistas Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas - per 30 dienų nuo jo pakeitimo.
3.2.	patvirtinti priemones, skirtas apsaugoti popierinėse deklaracijose esančius duomenis nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokie kito neteisėto tvarkymo popierines deklaracijas administruojant apskričių valstybinėse mokesčių inspekcijose.		Papildyti reikalavimais dėl duomenų saugumo: 1. Mokesčių mokėtojų asmens duomenų tvarkymo Valstybinėje mokesčių inspekcijoje taisykles. 2. Mokesčių deklaracijų ir kitų dokumentų priėmimo ir apdorojimo procedūras.	2013-12-31
4. 4.1.	Siekiant stiprinti Gyventojų pajamų mokesčio administravimo informacinės sistemos kontrolės aplinką: atnaujinti su šios informacinės sistemos kūrimu, sauga ir eksploatavimu susijusių dokumentaciją, apibrėžti duomenų apdorojimo ir kokybės reikalavimus, sukurti šios informacinės sistemos testinę aplinką, turinčią visas informacinės sistemos darbinės funkcijas;	Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	1. Atnaujinti GYPAS nuostatus ir specifikaciją. 2. Apibrėžti duomenų apdorojimo ir kokybės reikalavimus.	2013-12-31 2014-12-31

		3. Pagal esamą poreikį reikalingų duomenų GYPAS realizuotiems veiklos procesams ištestuoti, išanalizuoti galimybes papildymo GYPAS ir/ar su juo susijusių VMI informacinių sistemų testinių aplinkų trūkstamais duomenimis, priimti sprendimą dėl galimybių įgyvendinimo. 4. Peržiūrėti ir nuolat atnaujinti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos informacinių sistemų tęstinumo valdymo planą.	2014-12-31 Nuolat
4.2.	numatyti periodines duomenų apdorojimo, prieigos teisių suteikimo ir saugos procesų peržiūras, apriboti administratorių teises, suteikiant jiems galimybę tik taisyti klaidas ir diegti pakeitimus, o informacinės sistemos audito įrašus apsaugoti nuo bet kokių pakeitimų.	1. Nuolat vykdyti procesų stebėseną pagal apibrėžtus duomenų apdorojimo ir kokybės reikalavimus. 2. Nuolat vykdyti vartotojų teisių auditą. 3. Atlikti GYPAS DB administratorių teisių auditą. 4. Uždrausti visiems vartotojams audito įrašų peržiūras.	Periodiškumu, nustatytu reikalavimuose 1 kartą metuose 2013-12-31 2013-12-31
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Inga Gedminienė, VMI prie FM Paslaugų mokesčių mokėtojams departamento direktoriaus pavaduotoja.			